

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

N:r 10.
Okt
1948.
Pris 65 öre

Flöjtmusikant — se artikeln
"I Baskernas Land"

STOCKHOLM
med omgivningar

Medlemskap i statsunderstödd

SJUKKASSA

är en ekonomisk tillgång, som Ni ej kan undvara. Skydda Eder själv och Edra barn genom inträde i ortens erkända sjukassa

ÖSTRA SVERIGES

ERKÄNDA CENTRALSJUKKASSA

Sveavägen 61 — Stockholm

Tel. 23 09 85

JUTELUMP

Säckar och juteväv köpes. Fördämningsmattor, cisterner, sand- och torkgaltar säljas. Koksgritor, Järnbalkar och Plåt.

A. JÖNSSON & C:o

Timmermansgat. 47 - Stockholm

Tel. 43 03 59, 43 63 83

BETALD ANNONSPLOTS

BODEN

BERGERS

Urmakeri-, Guldsmeds- & Optiska affär
Telegrafhuset BODEN

REKOMMENDERAS

Alltid välsorterad — Tel. 2178

I 19:ns DAMFRISERING

(Inneh. Inga-Mari Hemling)

Rekommenderas

Tel. 1769 BODEN Tel. 1769

Britta Nilssons

FINBAGERI & CAFÉ

Kungsgatan 10, BODEN. Telefon 2598

Rymliga och trevliga lokaler

Beställn. emottagas

Begravningar arrangeras

BORÅS och SÖDRA

ÄLVSBERGS LÄN

Marks Jacquardväveri

Tel. 600 08 Björketorp Tel. 600 08

Tillverkar:

Möbeltyger, Duchatelltäcken, Gardiner och Draperivaror i såväl bomull som konstsilke

**BORÅS och SÖDRA
ÄLVSBERGS LÄN**

Hjelms Bil AB.

Andrées Begravningsbyrå Eftr.

NILS HULTCRANTZ

Södra Kyrkogat. 52, B o r å s. Tel. 141 28

Humana priser.

Ombesörjer alla Begravningar och Eldbegängelser med omsorg och pietet.

**A.B. Kamgarn
BORÅS**

BETALD ANNONSPLOTS

ESKILSTUNA

P. LINDAHL'S BOKHANDEL

Kungsgatan 10 Tel. 310 40

ESKILSTUNA

Stor sortering i allt vad till branschen hörer.

FALKÖPING

Bröderna Wahl A.-B.

FALKÖPING

Tel. 148 o. 1148 — Tel. 148 o. 1148

Disponenten 902

GÄVLE

VACKRA MÖBLER

STIL — KVALITET — LÅGA PRISER

AB SÖRMANS MÖBELAFFÄR

Drottninggatan 11, Gävle. Telefon 875

Sandviken. Telefon 3472

JÖNKÖPING

med omnejd

Byggtjänst i Jönköpings A.-B.

Tel. 63 95 96 — 96 63 09

Specialfirma för byggnadsmaterial.

BETALD ANNONSPLOTS

KALMAR

MJÖLKBAREN

S:a Långgat. 22 — Tel. 7 62

Frukost, Lunch och Middag. Varma rätter serveras hela dagen. - Kaffe The o. Choklad. - Trädgårdsservering

Köp Edra TOILETTARTIKLAR

Tekniska Magasinet
STORGATAN 29

Specialaffär för

Glasögon och optiska artiklar

OPTIKER TOTTIE

Kaggensgat. 25, KALMAR. Telefon 24 25

BETALD ANNONSPLOTS

KARLSKRONA

KNUT FEHR

Karlskrona

Absolut största matlager i alla kvalitéer och prislägen.

FINBAGERI LUSSEKATTEN

Drottninggatan 27 — Telefon 21 81

Alltid färskt hembakat bröd

**Mjöl- & Mejeri-
produkter**

av högsta kvalité tillhandahållas i

KARLSKRONATRAKTENS
MEJERIFÖRENING'S BUTIKER

KIRUNA

Alltid färsk BAKVERK

CONDITORI BRÄNDA TOMTEN
(PAUL LAVÉN)

— Tel. 109 —

TÄRTOR — EFTERRÄTTER

LULEÅ

HANDARBETSVÄNNER!

Hos oss finner Ni alltid duken, kudden eller löparen som just passar Er. Gör ett besök hos Luleå Handarbetsaffär, det lönar sig.

LULEÅ HANDARBETSAFFÄR
Storg. 51. Tel. 2678

Skydda de friska
genom att effektivt
hjälpa de sjuka!

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

OKTOBER 1948

Utkommer en
gång i månaden
11:e årgången

Ansvarig utgivare:
EINAR HILLER

Redaktör:
SIXTEN HAMMARBERG

Kocksgatan 15, Stockholm

Tel. 41 39 99 o. 44 40 40 (Växel) Postgiro 95 00 11

Prenumerationspris: Helår 7:—, halvår 4:—

Ägare:

DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND

”EN FÖRNUFTETS SIGNAL”

Upprop och påpekanden till efterrettelse och känne-
dom äro kanske inte alltid så populära budskap. Sådana
budskap utgår numera från de centrala ämbetsverken
till samhällsorganens yttersta spetsar — till kommuner
nämnder och styrelser o. s. v. — med jämna intervaller.
Så har det kort uttryckt varit allt sedan hedenös, fast
utvecklingen förändrat formerna för denna växelver-
kan mellan den centrala förvaltningen i Stockholm och
de lokala instanserna ute i landet. — ”I rätter och pac-
ker Eder därefter” är ett kärvt historiskt uttryck för
en kunglig befallnings innebörd och auktoritet. Numera
använda vi ett mildare uttryckssätt, men allvaret och
betydelsen av ett påpekande, när det gäller en gemen-
sam angelägenhet för hela riket, står fast och detta har
väl sin grund i det gemensamma ansvar för vårt folks
välgång och trygghet som kännetecknar vårt sty-
relsesätt.

Ett viktigt meddelande för tuberkulosvården i hela
riket har nyligen utgått från Kungl. Socialstyrelsen.
I råd och anvisningar (nr 51 1948) har nämligen sta-
tens fattigvårds- och barnvårdsinspektör gjort ett väl-
behövt påpekande ifråga om de lungsjukas eftervård.
Det är en rad viktiga livsfrågor för de lungsjuka som
Socialstyrelsen här särskilt trycker på. Först och främst
framhålles att senast tillgängliga tuberkulosstatistik
uppvisar den lägsta dödlighetssiffran för lungtuberkulos
som någonsin förekommit i vårt land och att det finns
all anledning till större kraftansträngning från sam-
hällets sida, särskilt när det gäller eftervården, för att
kunna föra in tuberkuloskampen i dess slutskede. So-
cialstyrelsen anser i likhet med De Lungsjukas Riks-
förbund att fattigvårdsstyrelserna i ökad omfattning
måste ägna all uppmärksamhet åt de lungsjukas kost-
och bostadsförhållanden. Men det stannar inte bara vid
detta. Socialstyrelsen framhåller vidare, att ett lämpligt
arbete under tillfredsställande förhållanden kan definit-
ivt återföra en f. d. lungsjuk till samhällets arbetsliv
under det att ett olämpligt arbete medför stora risker
för återfall i sjukdomen och på nytt kan göra veder-

börande till understödstagare. Fattigvårdsstyrelsernas
medverkan för den f. d. lungsjukes återinpassning i ar-
betslivet till lämplig och lönsam sysselsättning — ev.
genom yrkesutbildning eller yrkesomskolning — är
följaktligen av stor betydelse. I övrigt fäster man sig
särskilt vid att Socialstyrelsen beaktat behovet av fick-
pengar under vistelse på sanatorium eller annan vård-
anstalt för bestridande av smärre personliga utgifter.
Även om anstaltsvården är fri kan den lungsjuke inte
undgå vissa utgifter såsom för toalettartiklar, brevpap-
per, frimärken, tidningar etc. . .

Till Socialstyrelsens direktiv för tuberkulosvården
— återgivna in extenso å annan plats i detta nummer
— vilja vi här ge några korta kommentarer. För många
läsare av denna tidskrift kan kanske våra ofta åter-
kommande önskemål om hjälp och stöd till de lung-
sjuka i olika former te sig som en tämligen ensidig
klagovisa, ständigt återkommande i olika variationer
och sammanhang. Kraven om ökat stöd kanske närmast
uppfattas som att samhället ständigt liksom skall hålla
de lungsjuka i handen och att de tydligen aldrig ha
för avsikt att själva stå på egna ben. Vid en mera ytlig
kontakt med tuberkulosproblemen kan man lätt fres-
tas att göra ovanstående reflexioner. Men är man in-
tresserad av en mera djupgående analys, får man snart
revidera denna uppfattning. Våra erfarenheter av tu-
berkulosens ödesdiga verkningar i ekonomiskt och
socialt avseende — ett förhållande som i alla avseenden
vitsordas av andra sakkunniga på området — ge starka
skäl för att de anvisningar Socialstyrelsen utfärdat äro
väl motiverade. Det är också vår förhoppning att So-
cialstyrelsens nya budskap till berörda parter skall
uppfattas som en förnufts signal — ett viktigt led i
den inringningskampanj och förebyggande vård som
samhället förbereder i slutkampen mot tuberkulosen.

Som inledningsvis antytts är väl inte budskap från
centrala ämbetsverk i cirkulärform så särdeles populär
litteratur för folk ute i landet som sysslar med social-
vård och kommunalpolitik i mindre format. Budska-

Internordiska samarbetet dryftades på Island

De Nordiska Tuberkulosförbundens Centralorganisations första konstituerande sammanträde — utbyte av erfarenheter och kontinuerligt samarbete i tuberkulosfrågor — gemensam nordisk tuberkulosdag?

Det internordiska samarbete i tuberkulosfrågor vilket inleddes mellan de tuberkulosas riksorganisationer i de olika länderna har — som tidigare omtalats i Status — fått en fastare organisation. Några korta glimtar från det konstituerande sammanträdet med De Nordiska Tuberkulosförbundens Centralorganisation under dagarna den 15—19 augusti d. å. skildras här av en av de svenska deltagarna. Styrelsen för D. N. T. C. är sammansatt så att samtliga nordiska länder, Danmark, Finland, Norge, Island och Sverige äro representerade. Sekretariatet blev förlagt till Sverige under den första arbetsperioden. Till ordförande valdes ordföranden i De Lungsjukas Riksförbund, riksdagsman Sigfrid Jonsson, Sverige. Även sekreterareposten anförtröddes åt Sverige genom att kamrer Einar Hiller valdes till denna befattning i enlighet med beslutet om sekretariatets förläggande till vårt land. Inramningen omkring själva sammanträdet hade en alldeles särskilt festlig prägel, då det isländska förbundet samtidigt firade tioårsjubileum. Och här följer nu några korta glimtar från vår medarbetare.

pens mångfald i dessa pappersflodens tider ha en viss benägenhet att försvinna i skrivbordslådornas gömslen. Detta gäller kanske inte minst påpekanden om att tillämpa en mera generös understödspolitik mot en viss grupp av medborgare. Då kan det nog vara åtskilligt lättare att hålla reda på de meddelanden, som ge anvisningar om möjligheter att erhålla statsanslag och bidrag i olika former för socialvård och andra kommunala utgifter. För vår del hysa vi dock förhoppningar om att man lite överallt ute i landet — inte minst från fattigvårdsstyrelsernas sida — börjar inse fördelen av en tuberkulosvård som sträcker sig även ett stycke utanför sjukhusgrindarna. Många vackra exempel visar att det samarbete som bl. a. ägt rum med arbetsförmedling och arbetsberedningsassistenter resulterat i att socialvårdsbidragen utbytts mot reella arbetsinkomster och produktiva arbetstimmar åt näringslivet.

Socialstyrelsens anvisningar rörande de lungsjuka omsatta i praktisk handling förhindrar den försumpning till permanenta understödstagare, vilket kastar en slagskugga över all socialvård. I det sistnämnda sammanhanget bör alltså Socialstyrelsens anvisningar ses och inte som ett byråkratiskt pekfinger från ett ämbetsverk. Det är i den moderna socialpolitikens anda — ett tidigt undanröjande av hinder för individens fysiska och psykiska hälsa — som Socialstyrelsen utformat sina anvisningar. De lungsjuka själva vilja efter bästa förmåga medverka i en sådan för samhället och den enskilde produktiv och förnuftig socialvård.

Sixten Hammarberg.

Vid sammanträdet blev ett av interimstyrelsen framlagt stadgeförslag antaget. D. N. T. C. skall arbeta såsom konsultativt organ för de anslutna riksförbunden och samordna propaganda- och arbetsmetoder. Bl. a. genom utväxling av broschyrer och upplysningsfilm. D. N. T. C. beslöt intensifiera propagandan för arbetsträningsinstitut för de lungsjuka inom Norden. Vidare diskuterades möjligheterna för en gemensam *Nordisk Tuberkulosdag* i propagandasyfte. Mötet uttalade sig för ett fortsatt intimt samarbete med statliga och kommunala myndigheter samt med den medicinska sakkunskapen.

Under uppehållet på Island bevisades styrelsen den mest utsökta gästfrihet, såväl från det isländska förbundets sida som från regering och Reykjaviks stad. Regeringen anordnade utflykter till det praktfulla vattenfallet Gullfoss och Islands stora sevärighet Geysir, som till ära för det internordiska sällskapet hade ett utbrott på 60 meters höjd, vilket ej inträffat på lång tid. Färdledare var statssekreterare Gudmundsson. Reykjaviks stad anordnade en utfärd till det historiska Tingvalla och en rundtur i huvudstaden samt bjöd på lunch hos borgmästaren. En av höjdpunkterna var ett besök hos Islands gemytliga statsminister.

I jubileumsfesten på isländska tuberkulosförbundets arbetshem deltog statsministern, tre andra statsråd, representanter för undervisningsväsendet och läkare och ämbetsmän inom sjukvården, vilket är ett gott bevis för den intima kontakt Islands tuberkulosförbund har med myndigheterna.

Det verkar nästan som en saga, när man relaterar arbetshemmet Reykjalundurs historia. År 1944 stodo 100 amerikanska militärbaracker på den plats, där arbetshemmet nu är uppbyggt. Arbetshemmet består av huvudbyggnaden, som omfattar en areal på 1.000 m² och innehåller matsal för 150 personer, samlingsal, 40 elevrum, verkstäder i källarvåningen, allt fullt modernt. Det kostar fullt färdigt 5 millioner kr. Arbetshemmet har både snickeriverkstad, tapetseriverkstad, tyg- och målarverkstad och systuga. För personal och elever finnas 11 småvillor om 75 m² vardera, innehållande 4 rum och kök. Av barackerna kvarstå 20 stycken, som användas till verkstäder och lagerlokaler.

Det finns för närvarande 44 elever, uppdelade i tre kategorier:

1. Smittofria, som utgöra 1/3 av antalet.
2. Kroniker i besittning av en betydande arbetskraft.
3. Patienter som ej kunna klara sig i normala produktionen.

Hela verksamheten har en god ekonomisk grund och ger överskott. Omsättningen på 3 år är cirka 4 millioner kronor. Överskottet har uppgått till 89.000 kronor. Eleverna betala för uppehållet på hemmet med värdet av två arbetstimmar per dag. Dessutom har arbetshemmet anslag motsvarande vad staten skulle betala för sanatorievistelse.

Hela denna stora verksamhet ledes av den lungsjuke tuberkulosspecialisten doktor Oddur Olafsson.

Det isländska förbundets arbete och anläggningen på Reykjalundur imponerar ännu mer, när man vet, att Island har endast 140.000 innevånare.

Verksamheten på Reykjalundur är ett exempel för de nordiska länderna, som manar till efterföljd och säkert tål jämförelse med det förnämsta som finns i världen på detta område.

Till detta vill De Lungsjukas Riksförbund och de svenska delegaterna vid sammanträdet på Island — Sigfrid Jonsson och Einar Hiller — genom Status framföra ett tack till det isländska förbundet, som stått för värdskapet och omkostnaderna vid detta första sammanträde.

Socialvårdskursen vid Bommersvik har blivit internationell

Givande samvaro med deltagare från Danmark, Finland och Norge — gruppstudier och föreläsningar

Doktor John Lundquist: Nationalföreningen mot Tuberkulos anordnar centralbibliotek med facklitteratur för lungsjukas studier.

Det var internationell samling utanför Bommersviks folkhögskola, när De Lungsjukas Riksförbunds socialvårdskurs var klar för öppnande den 4 september. I kören av röster — bland skåningar, smålänningar, norrlänningar och andra landsändars folks tungomål — kunde man höra de övriga nordiska stämbandens klang. Och det var enbart angenämt att lyssna på denna klang- och språksymfoni. Så förblev det hela kursen ut. Trivseln och samvaron blev den bästa trots att föreläsningarna helt gick i svensk språkdräkt. Med hjälp av ordböcker och genom samvaron i studiegrupper mellan föreläsningarna hade man tillfälle att rätta till eventuella misstag och missförstånd och göra jämförelser mellan de olika ländernas socialvård och lagstiftning. En sådan samvaro är både givande och lärorik och kan ge upphov till humor av alldeles särskild art. Och en nypa humor skadar inte vandrigen på paragrafernas och bestämmelsernas inressanta men kanske oftast krångliga stigar.

Kursprogrammet — som sedan flera månader tillbaka förberetts av eleverna genom flitiga litteraturstudier i samtliga ämnen — hade i korthet följande sammanställning: Allmän översikt över socialvården i Sverige, fil. mag. Ake Elmér, Folk-

Sekreterare Nils Ström redogjorde för den statliga kommitténs förslag. Kommittén för partiellt arbetsföra har hittills bl. a. i fyra tryckta betänkanden dragit upp riktlinjer för en arbetsvårdsorganisation. Förslagen ha i stort sett ännu ej fått praktisk utformning, men de försök som hittills gjorts med arbetsvårdande åtgärder visa goda resultat. Tillvaratagande av den partiella arbetskraften torde bli en av de största och mest fruktbara reformerna inom svensk socialpolitik.

Doktor John Lundquist, som talade om tuberkuloslagen och nya medel mot tuberkulos m. m., kunde glädja kursdeltagarna med att ett centralbibliotek håller på att upprättas av Nationalföreningen mot Tuberkulos. Genom ett sådant bibliotek kommer bl. a. sanatoriepatienternas behov av facklitteratur för studier att kunna tillgodoses.

pensioneringen, sekreterare Per Brusewitz; Fackföreningsrörelsen och de partiellt arbetsföra, L. O:s andre ordförande Einar Norrman, Arbetsförmedlingen och de partiellt arbetsföra, byråinspektör Roland Ericsson; Kring arbetet med den statliga utredningen om de partiellt arbetsföra, sekreterare Nils Ström; Fattigvårdslagen och den sociala hjälpverksamheten, syssloman Einar Lind; Studiearbetet, Oskar Hallbäck; Tuberkulosbekämpandet och tuberkuloslagstiftningen, doktor John Lundquist. Dessutom medverkade riksförbundets egna funktionärer m. fl. med föreläsningar om förbundets organisation, ekonomi och praktiska arbetsuppgifter m. m.

Gruppstudier i elevgrupper med särskilda gruppledare arbetade mellan föreläsningarna med stöd av litteraturanvisningar och riktlinjer, som angivits av kursbestyrelsen. Denna studieform visade sig vara mycket uppskattad av eleverna, som här fingo tillfälle att under fria former diskutera och ventilera olika avsnitt av kursprogrammet. Utrymmet tillåter tyvärr ej mera utförliga kommentarer om Bommersvik denna gång. Kort uttryckt har vår socialvårdskurs — som ovan angivits — blivit internationell. Trots att vi svenskar givetvis voro i majoritet ha vi ingen anledning att tvivla på att även de övriga ländernas elever trivdes med både undervisning och inkvartering. När elevkullen, uppgående till ett femtiotal elever, ånyo samlades utanför skolan lördagen den 11 sept. — denna gång för avfärd — var det nordiska samförståndet hundraprocentigt. Det kunde man både höra och se. Språket hade blivit "skandinaviska" och några nationsgränser fanns inte längre. Detta kan vara ett slutbetyg så gott som något annat, när det gäller socialvård och åtgärder för att göra människorna bättre och världen ljusare.

UNDERNÄRING OCH TUBERKULOS

Av dr Erik Forsgren, Svenshögen

Med doktor Erik Forsgren vid Svenshögens sanatorium behandlar här frågan om undernäring och tuberkulos, sedd i olika sammanhang och perspektiv. Artikeln — som tidigare varit införd i Sv. Nationalföreningen mot Tuberkulos kvartalskrift nr 2 1948 — har här försetts med en del kompletteringar av författaren. Doktor Forsgren har i detta sammanhang en hel del att säga även om den personliga livsföringen. Om nödvändigheten av att iakttaga ett hygieniskt och förnuftigt levnadssätt. Slarv med måltider, sömn och vila nedsätter den naturliga motståndskraften mot sjukdomen. Här kommer doktor Forsgren även in på det moderna nöjeslivet och bruk av njutningsmedel m. m. — sett i relation till tuberkulosen och möjligheterna att övervinna denna härjande sjukdom.

Benämningen "tuberkulos" (tbc) är härledd ur begreppet "tuberkler", små inflammationshärdar framkallade av tuberkelbaciller, vilka senare upptäckts efter iakttagandet av tuberklerorna och fått sitt namn av dessa. Vid mikroskopisk undersökning av den tuberkulösa inflammationsvävnaden visar sig denna utom tuberkelbacillerna (tbb) innehålla olika slag av celler. Mest framträdande bland dessa äro ett slags ovanligt stora celler med många kärnor benämnda Langhans jätteceller, vilka äro så karakteristiska för tuberkulös vävnad, att man på grund av deras närvaro på mikroskopisk väg kan diagnosticera tuberkulos.

De ovan nämnda jättecellerna förekomma även invid främmande kroppar inkomna i organismens vävnader, t. ex. invid trådar, som använts för att hopsy sår vid operationer. De ha till uppgift att förstöra eller i sig upptaga och avlägsna obehöriga föremål, och deras förekomst i den tuberkulösa vävnaden visar, att tuberkelbacillen verkar som en främmande kropp.

Uppkomsten av tuberkler sammansatta av olika slag av celler gör det klart för oss, att vårt försvar mot

Fria skolmåltider, allmänna barnbidrag och andra sociala åtgärder vill säkra ett friskare och lyckligare släkte — en ljusare framtid åt vårt folk.

tuberkelbacillerna i hög grad är cellulärt betingat. Försvarscellerna äro emellertid uppbyggda av levande materia sammansatt av äggvite- och mineralämnen. För att de skola kunna bildas fordras, att kroppen har tillgång på råvaror för deras framställning. Med kunskap om dessa förutsättningar kunna vi lätt förstå, att undernäring försvagar kroppens cellulära försvar mot tbb och gynnar uppkomsten av tbc.

Nu händer det att människor dör av svält utan att först få tuberkulos. Å andra sidan finns det personer, som sjuknar och dör i tbc trots fullgod kost. Mottagligheten för sjukdomar är mycket olika hos olika individer på grund av inre, ärftliga orsaker, som ännu icke äro utforskade och för oss begripliga. Det är ett faktum, som är känt både från växt- och djurvärlden och även nyttjas inom lantbruket för att få fram stammar, motståndskraftiga mot angrepp av olika sjukdomar. Mellan de båda ytterligheterna av individer, å ena

sidan helt motståndskraftiga emot och å andra sidan hundraprocentigt mottagliga för tuberkulos, finns det personer, som bli mottagliga för tbc först sedan deras naturliga, cellulära försvar blivit försvagat genom undernäring eller skada vållad av annan infektionssjukdom såsom influensa, mässling, kikhosta etc.

En akut infektionssjukdom som t. ex. smittkoppor har ett helt annat förlopp än tuberkulosen. Den vållas av ett virus i form av ytterst små "nakna" bildningar, som på grund av sin litenhet ej ens äro synliga i vanligt mikroskop utan framträda först efter mycket höggradig förstoring med hjälp av elektronmikroskop. Detta virus tränger in i kroppens celler och förorsakar ett kortvarigt men våldsamt sjukdomstillstånd, som efter dagar eller på sin höjd veckor antingen leder till döden eller också efterföljes av full hälsa med för livet kvarstående oemottaglighet (immunitet) gentemot denna sjukdom. Genom vaccinering med ett närbesläktat virus i form av kokoppsvaccin kan ävenledes en i det närmaste hundraprocentig, långvarig immunitet erhållas.

Även vid tuberkulosen spelar immuniteten en viss roll. Man kan som bekant genom vaccinering enligt Calmette med genom odling försvagade tuberkelbaciller från nötkreatur åstadkomma ett visst skydd mot uppkomsten av akut, tuberkulös sjukdom vid infektion med tuberkelbaciller från människa. Men det förhållandet, att tuberkulosen hos många personer får ett långdraget, kroniskt förlopp bevisar, att immuniteten hos dessa är otillfredsstillande. Detta i sin tur torde bero på att tuberkelbacillerna bestå av trådar, som i förhållande till virusbildningarna äro oerhört långa och dessutom försedda med en vaxartad, syrafast beklädnad. Medan de nakna viruskorpuskerna lätt förgöras av den immuniserade organismens motgifter, ha tuberkelbacillerna i sin vaxhinna ett kraftigt skydd mot ämnen av kemisk natur. Till försvaret mot tuberkelbacillerna fordras såsom ovan framhållits utom immunämnen även celler, som kunna upptaga och förstöra dessa våra "pansrade" fiender.

När den spontana smittan med mycket livskraftiga tuberkelbaciller icke alltid framkallar en tillfredsstillande immunitet, kan vi förstå, att en sådan icke heller alltid uppkommer genom vaccinering med försvagade, ofarliga tuberkelbaciller. Jag har haft tillfälle att iakttaga flera fall av elakartad tbc även med dödlig utgång hos calmettevaccinerade personer, särskilt hos sådana med dåliga näringsförhållanden. Denna vaccinering är därför mer eller mindre värdelös, om den icke kombineras med en fullgod näringstillförsel möjliggörande uppkomsten av ett väl utvecklat cellförsvar.

I samband med krig och missväxt kunna hela folk

utsättas för en ofrivillig undernäring. Faber har i sin skrift "Tuberkulose og ernæring" på grund av erfarenheterna från första världskriget klart och tydligt åskådliggjort undernäringens betydelse som tuberkulosfrämjande faktor. Tuberkulosdödligheten öka i Tyskland från 1913 till 1918 med 62 % för att efter blockadens hävande hastigt falla. I Danmark steg den till 1917 med 30 % för att hastigt falla, när danskarna slutade med sin livsmedelsexport. I berättelser från Tyskland erfares nu, att tuberkulosjukligheten åter är i hastigt tilltagande. Enligt en studie rörande de evangeliska kyrkornas hjälpverksamhet i Tyskland skall tuberkulosdödligheten i ett arbetaredistrikt i Berlin under tiden 1939—1945 ha ökats från 6,5 till 17,2 per 10 000 innevånare. Hos talrika av de koncentrationslägerfångar, som anlände hit från Tyskland år 1945, kunde man tydligt avläsa svältens tuberkulosfrämjande verkan och sedermera den starkt läkande effekten av en fullgod näring.

Tuberkulosdödligheten i vårt land har tidigare varit mycket olika inom olika områden. En låg tuberkulosdödlighet förefanns i "statarelandskap" som Sörmland och Östergötland med en övervägande lantarbetande befolkning, som fick sin lön delvis in natura, varigenom risken för undernäring minskades. Tuberkulosdödligheten var mångfaldigt större inom områden med företrädesvis kontantavlönad industribefolkning. Småningom och särskilt under de sista 10—20 åren har en allmän nedgång och utjämning av tuberkulosdödligheten gjort sig gällande i vårt land. Detta förhållande kan ställas i samband med en allmän förbättring av befolkningens näringsstandard. Förbättrade kommunikationer och centralisering av livsmedelsindustrier till andelsslakterier och -mejerier har medfört en förbättrad livsmedelstillgång, särskilt inom städer o. a. tätorter. Upplysningsverksamhet och livsmedelsrabatter har medfört förbättring av kostvanorna. För 20 år sedan var tuberkulosdödligheten i Bohuslän betydligt högre än rikets medeltal. Nu är den lägre, vilket delvis torde bero på att en synnerligen intensiv propaganda för bättre kostvanor bedrivits här.

Hos den enskilda individen kan en frivillig undernäring uppkomma av olika skäl. En estetiskt betingad undernäring med åtföljande lungtuberkulos har jag i ett flertal fall iakttagit hos unga damer, som velat hålla sig slanka och smärta. I andra fall har tuberkulosens uppkomst kunnat sättas i samband med en asketiskt betingad undernäring hos personer, som betrakta ätandet som synd eller hos näringsfantaster som tro på nyttan av en ensidig, ofullständig kost. Överdriven fetma har aldrig eftersträfvats vid tuberkulosbehandlingen såsom många tycks tro.

Man kan hålla sig både smärt och frisk genom tillräcklig kroppsrorelse och undvikande av lyxkonsumtion av starkt fettbildande ämnen såsom socker, gryn- och mjölriska födoämnen samt mindre värdefulla fettämnen (späck, talg etc.). En vegetarisk kost med rikligt av grönsaker och rotfrukter kan livligt rekommenderas särskilt för äldre personer. Men den måste kompletteras med tillräcklig mängd av högvärdig äggvita.

En dietetiskt betingad undernäring kan uppkomma hos personer, som på grund av sjukdom inte tål all mat utan måste hålla diet. Nödvändigheten att tillgodose kroppens behov av skyddsfödoämnen ställer härvidlag stora krav på läkare och patient. Mjölken, som i vårt land är det viktigaste skyddsfödoämnet, bör om möjligt icke förbjudas. Om den ej fördrages i vanlig söt form, bör man försöka ersätta den med mjölkprodukter såsom surmjölk, grädd ost smör. Det är en ganska utbredd vanföreställning, att mjölken är starkt fettbildande, vilket icke är fallet, då dess fetthalt är ganska låg, med nuvarande standardisering blott 3%. Äkta idiosynkrasi (överkänslighet) mot mjölk torde vara sällsynt och kan vanligen övervinnas genom försiktig tillvänjning eller desensibilisering. Motvilja är nog vanligare och förknippad med någon obehaglig upplevelse eller olämplig uppfödning under barndomen. Barn som få tillfredsställa sitt näringsbehov med snask och sötsaker mellan måltiderna förlora lätt smaken för all möjlig nyttig föda.

Det räcker icke med att tillföra en allsidig och fullgod kost. Denna måste även smältas och upptagas av kroppen för att uppbyggandet av ett fullgott cellförsvaret skall möjliggöras. Brist på magsaft eller hastig tömning av magsäcken kan vålla undernäring och gynna uppkomsten av tuberkulos. Genom syrabehandling och lämplig beredning av födan kan i dylika fall risken för undernäring minskas och läkningen av tuberkulosen gynnas.

Avsöndringen av de matsmältande safterna är underkastad stora dygnsvariationer under normala förhållanden med ett maximum under dagen och ett minimum under natten. Det är därför mycket viktigt, att tillräckligt med högvärdiga födoämnen och i synnerhet de svårsmälta äggviteämnena tillföras på dagen. Ett regelbundet levnadssätt med regelbundna måltidsvanor är en viktig hälsfaktor. Oregelbundet levnadssätt leder lätt till undernäring med matsmältningsrubbingar och tuberkulos som påföljd.

Sedan födan i matsmältningsapparaten blivit smält och upptagen, måste den genom blodomloppet försorg vidarebefordras till samtliga organ och vävnader för att cellförsvaret skall kunna uppehållas. Blodomloppet kan svikta av olika anledningar. Vid långvarigt stilla-

stående eller sittande sjunker en stor del av blodet till de lägre kroppsdelarna, varvid de högre belägna såsom hjärnan och lungpetsarna bli dåligt försörjda med blod. Trötthet, yrsel, dåligt cellförsvaret med ty åtföljande tuberkulos i lungpetsarna kan bli följden isynnerhet hos klena, smala personer med ett litet, svagt hjärta. Efter mycket tungt och alltför långvarigt arbete kan blodomloppet bli lidande genom att hjärtat överanstränges. Blodet går i första hand till musklerna och en bristande blodförsörjning av övriga organ t. ex. lungorna kan medföra en försämring av cellförsvaret i dessa.

Överansträngning är en vanlig orsak till uppkomsten av tuberkulos. Det är sannolikt att en lokal vävnadsundernäring genom sviktande blodomlopp kan vara en bidragande orsak. Behovet av vila är självfallet individuellt olika beroende dels på arbetets art, dels på individens kroppsliga kapacitet. Klenta, slanka personer med svagt hjärta behöva av och till vila i ligande ställning. Men de böra också ha kroppsrorelse som avbrott i ett stillasittande arbete för att träna upp muskulaturen, gynna blodomloppet och förebygga en lokal vävnadsundernäring vållad av bristande blodtillförsel.

En undernäring kan också vara nervöst betingad. Vid sinnessjukdom komplicerad med negativism och näringsvägran är tuberkulosdödligheten starkt förhöjd. "Hon sörjde lungrot på sig" är ett gammalt talesätt, som ingalunda saknar fog för sig. Jag har sett åtskilliga änkor sjukna i tuberkulos efter mannens död från att förut ha varit helt friska. Smittan kan icke ha varit orsaken, då sjukdomsfallen inträffat långt efter samvarons upphörande på grund av mannens intagande på sjukhus eller frånfälle. Försämrad ekonomi men framför allt sorg ha säkerligen varit de viktigaste tuberkulosfrämjande orsakerna i dessa fall. Nedstämdhet och hjärtesorg i samband med olyckliga kärleksaffärer kan medföra en akut, svår försämring av en gammal, förut måttlig aktiv tuberkulos.

Nya undersökningar i U. S. A. har lärt oss, att psykiska faktorer utöva ett starkt inflytande på magsäckens funktion. (Wolf & Wolff.) Hos en person, som i barndomen efter förbränning av matstrupen fått en konstgjord magmun, var magslemhinnan och magsäckens inre tillgänglig för inspektion. Det visade sig nu, att vid stark sinnesrorelse med bleknat ansikte bleknade även magslemhinnan, varvid en stark, ihållande minskning av magsaftavsöndring och magsäckens rörelser kunde iakttagas. Att sorg kan medföra sänkning av blodtrycket och försämrat blodomlopp är redan tidigare känt.

Psykisk nedstämdhet kan genom aptitlöshet, för-

sämring av matsmältning och blodomlopp medföra en nedsättning av näringstillståndet och cellförsvaret. Vid tuberkulosens bekämpande bör därför icke heller den andliga näringen resp. den psykiska hälsovården försummas. En intresseväckande sysselsättning i form av handarbete, studier, åhörande av musik och föreläsningar etc. kan verka förströende och avleda deprimerande tankar. Tillgodoseendet av ett sunt, religiöst behov är också viktigt i detta hänseende. Mellan psyke och kropp råder ett ständigt växelspel. Vi få icke glömma de själsliga behoven för de rent kroppsliga.

På grund av det ovan anförda är det lätt att förstå sanatoriekurens hälsobringande verkan vid tuberkulos. Genom den fullgoda kosten erhålles material för uppbyggandet av kroppens cellförsvaret. Liggkuren skänker avspänning åt lungorna och gynnar blodtillförseln även till lungspetsarna, som vid upprättstående ställning är mest missgynnade med avseende på blodförsörjning. Här gäller dock regeln, att det är lättare att stämma i bäcken än i ån. Lungtuberkulosen är svårare att få bukt med ju mer den hunnit breda ut sig. Det är därför viktigt, att den upptäckes tidigast möjligt t. ex. genom skärmbildsundersökning och att upptäckten föranleder erforderlig kostförbättring, vila och i fall med nedsatt magsaftavsöndring därav påkallad medicinsk-dietetisk behandling.

Den hygienisk dietiska behandlingen är grunden för all tbcvård. Kirurgisk behandling ss. pneumothorax och plastik samt medikament äro hjälpmedel. Det viktigaste av allt är emellertid, att de friska genom ett hälsosamt levnadssätt upprätthåller det naturliga cellförsvaret gentemot tbc och andra infektionssjukdomar. Härvidlag brister det tyvärr mycket. Den hos mången okuvliga längtan efter lyx och njutningsmedel torde för närvarande vara den farligaste konkurrenten till hygienens krav. Många människor slarvar med mat och vila för att i stället köpa sprit, tobak, granna kläder eller vara ute på nattliga nöjen. De glömma, att hälsans vällust går över all annan njutning. De s. k. njutningsmedlen förtjäna icke sitt namn, då de särskilt hos de ovane framkalla äckel och illamående.

Sanatoriekuren måste gå ut på att främja hälsovården och bekämpa de hälsovådliga lasterna. Spritmissbruk är dess bättre ovanligt här på sanatoriet. Men det icke minst bland kvinnorna tilltagande nikotinmissbruket inger bekymmer. Det är nog likadant världen runt. Vid mitt besök på ett sanatorium i Venedig hösten 47 klagade läkarna över svårigheten att upprätthålla rökförbud. En måttlig rökning är kanske i och för sig icke så farlig men den förpestar luften på sanatoriet, den retar till hosta, som medför plötsliga tryckhöjningar i lungblåsorna hindrande en pågående läkning.

Tobaksröken är generande för den som icke röker själv och man vill ej, att icke rökare skall tillägna sig nikotinlasten under sin sanatorievistelse. Nikotinbegärets tillgodoseende medför utgifter, vilka som nämnts, minska möjligheterna att tillgodose hälsans krav på fullgod kost och vila. De patienter, som använder sanatoriekuren till att lägga bort sina laster, öka därigenom sina möjligheter att efter utskrivningen bevara en återvunnen hälsa. Frihet är en stor sak. Men den vinnes endast genom att man gör sig till herre över sig själv och sina laster och genom ett sunt levnadssätt tillgodoser sitt naturliga cellförsvaret. Eljest blir man en slav under njutningsmedlen eller ett offer för våra fiender bland mikroorganismerna.

*

SAMBANDET MELLAN NÄRINGSBEHOV, LIVSFÖRING OCH TUBERKULOS.

har blivit föremål för diskussion i pressen genom den undersökning om dessa förhållanden med. dr Erik Forsgren vid Svens högens sanatorium publicerat. Vi gissa att de ytterligare synpunkter på dessa frågor — vilka framförts av doktor Forsgren i hans artikel i detta nummer — kommer att bli föremål för stort intresse. Vi återge här i korthet några pressröster:

Arbetet, Malmö:

Tuberkulosen har samband med undernäring — det visar icke minst erfarenheterna från de krigshärjade länderna — framhåller tidningen och fastslår att upplysningsverksamhet och livsmedelsrabatter m. m. medfört en förbättring av näringsstandarden och kostvorna i vårt land.

”Det låter sig givetvis i detta sammanhang säga, att vår moderna socialpolitik i väsentlig grad bidragit till att ge just de i detta sammanhang mest behövande folkgrupperna en bättre närings- och bostadsstandard. Detta har säkert icke varit en av de minst viktiga faktorerna i den framgångsrika kampen mot ödeläggande folksjukdomen. Synpunkten pekar också mot framtiden. Vaksamheten mot tuberkulosen får aldrig slappna. Ett led i den beredskapen är en fortsatt utbyggnad av den svenska socialpolitiken.”

Men var det icke så att livsmedelsrabatterna togs bort i samband med den nya folkpensioneringslagens genomförande! Men det *merbehov* tuberkulosen medför, när det gäller livsmedel, står väl fortfarande kvar — och icke ha väl de tuberkulösa ekonomi förbättrats så mycket trots att vi givetvis icke vilja förneka de framsteg som gjorts?

Aftonbladet

kommenterar dr Forsgrens synpunkter och framhåller bl. a. att det finns människor — vår tids unga damer — som frivilligt knappar in på kosten, vilket kan få ödesdigra följder:

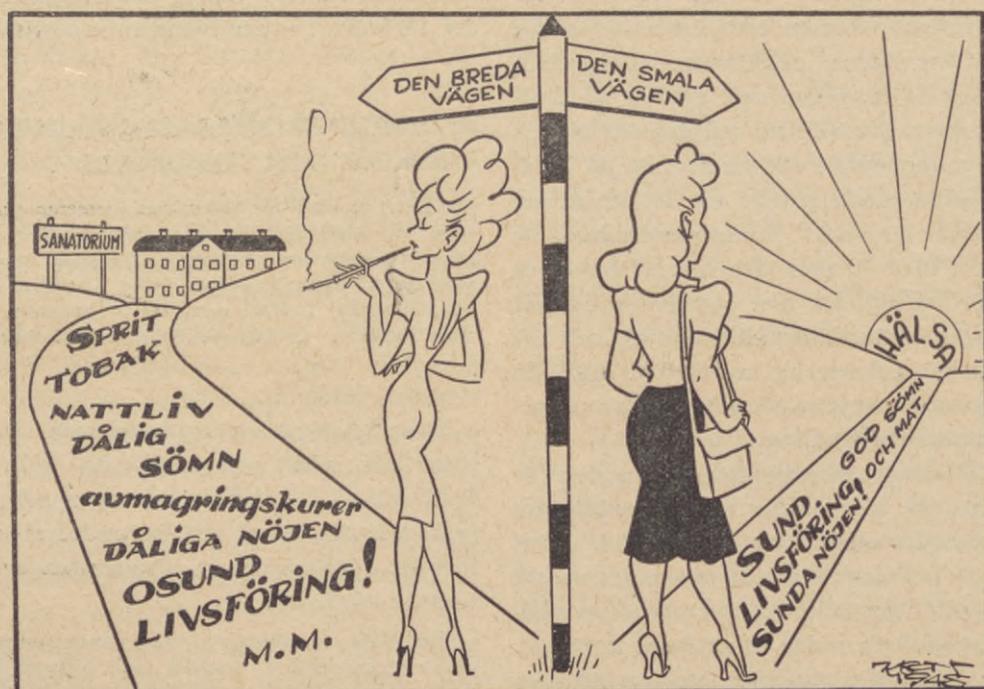
”SLANKA LINJEN OCH NÄRINGSFANTASTERI.” Unga damer, som till varje pris vill hålla sig slanka och smärta och

därtill frivilligt knappar in på maten, får ofta tbc, framhåller dr Erik Forsgren.

Asketisk undernäring hos personer, som anser ätandet som en synd eller hos näringsfantaster, som tror på nyttan av en alltför ensidig kost, slutar också ofta med tbc.

Däremot tar doktorn många ur den villfarelsen, att överdriven fetma är något eftersträvansvärt i fråga om tuberkulosbehandling. Man kan hålla sig både smärt och frisk genom förständig dietkost, undvikande av lyxkonsumtion av starkt fettbildande ämnen och tillräcklig motion. En vegetarisk kost med rikligt med grönsaker och rotfrukter är att rekommendera, särskilt för äldre personer. Men — och det är viktigt! — den måste kompletteras med tillräcklig mängd av äggviteämnen. En ensidig grönsaksdiet håller alltså inte tbc:n borta!"

Frivillig eller ofrivillig bantning kan kanske ibland vara begrepp, som äro svåra att hålla i sär. Det är ju även möjligt att många av våra unga damer ha ganska dålig ekonomi — då går det alltid lättare att vara modern och komma in på "den slanka linjen!" Sedan kan man också avstå från näringsbehovet för att tillfredsställa andra behov. Läs vad doktor Forsgren har att anföra om det sist nämnda förhållandet i sin artikel "Undernäring och tuberkulos" i detta nummer.

Ett sunt liv leder till hälsa och stärker motståndskraften mot sjukdomar — inte minst då det gäller tuberkulosen — säger doktor Erik Forsgren vid Svenshögens sanatorium. Tecknaren har på sitt sätt sökt komplettera doktor Forsgrens synpunkter . . . "Den slanka linjen", cigarettökning, nattliga nöjen . . . Det finns faktiskt två vägar —

Standard Hotell

Köpmangatan 30
LULEÅ

CENTRALT - MODERNT - BEKVÄMT

Restaurant med fullst. rättigheter

Tel. 3420 el. namnanrop "Standard Hotell"

Gunnar Larssons Cykelverkstad

S. Kopparslagaregatan 37
Telefon 825 G Ä V L E Telefon 825

Gammal fackman gör i ordning "hojen" grundligt och billigt. - Ramreparationer, Svetsningar, Lackeringar. Nya och begagnade cyklar säljas.

Socialstyrelsen ger anvisningar om tuberkulosvården

Slutkamp mot tuberkulosen:
bostadssanering — kostförbättring —
lämplig sysselsättning

Socialstyrelsen har genom statens fattigvårds- och barnavårdsinspektör tillställt landets fattigvårdsstyrelser, länsstyrelser, landsting m. fl. institutioner ett särskilt meddelande om de lungsjukas eftervård. I detta meddelande (råd och anvisningar från Kungl. Socialstyrelsen nr 51 1948) framhålls att "särskild omsorg bör ägnas de lungsjuka" i vad det gäller kost, bostäder och lämpliga sysselsättningar m. m. Socialstyrelsen framhåller vidare önskvärheten av att en patient, som vårdas å sanatorium eller annan vårdanstalt på fattigvårdssamhällets bekostnad, erhåller en fickpenning för sina personliga utgifter såsom toalettartiklar, brevpapper, tidningar, frimärken m. m. I detta sammanhang bör märkas att patient — även om annan än vederbörande själv uppbär sjukpensionen — har rätt att behålla 200 kr. per år, d. v. s. 16 kr. per månad och därutöver 8 kr. för december månad under sjukhus-tiden (se gällande folkpensioneringslag § 18 mom. 2). Socialstyrelsen anser, att dessa regler böra gälla även för annan person (som ej erhåller pension) med ansvarsförbindelse för sjukhusvård från fattigvårdssamhälle.

SÄRSKILD OMSORG BÖR ÄGNAS DE LUNGSJUKA.

I Meddelande nr 76 (juli 1939) och nr 86 (januari 1942) från Socialstyrelsens byrå för fattigvårds- och barnavårdsärenden m. m. uppmanade statens inspektör för fattigvård och barnavård landets fattigvårdsstyrelser att vid utmätandet av understöd till lungsjuka personer taga hänsyn till de medicinska och psykologiska faktorer, genom vilka denna grupp av understöds-tagare måste ställas i särklass.

I anslutning härtill vill Socialstyrelsen nu bringa följande till fattigvårdsstyrelsernas kännedom för beaktande.

I skrivelse, som De lungsjukas riksförbund tillställt statens inspektör för fattigvård, framhåller förbundet som sin uppfattning, att de förut nämnda uppmaningarna haft önskad effekt såtillvida, att landets fattigvårdsstyrelser i ökad omfattning visat förståelse för de lungsjukas speciella behov i fråga om tillräcklig och näringsrik kost. Det synes också förbundet, att fattigvårdsstyrelserna i större utsträckning än tidigare kommit till insikt om de lungsjukas behov av hygieniska och rymliga bostäder. Förbundet ger uttryck åt förhoppningen, att fattigvårdsstyrelserna i stigande grad skola medverka till den behövliga bostadssanering bland de lungsjuka understödstagarna, som är en så betydelsefull länk i samhällets kamp mot tuberkulosen.

Den senast tillgängliga tuberkulosstatistiken uppvisar den lägsta dödlighetssiffran för denna sjukdom, som hittills förekommit i vårt land. Det finns anledning räkna med att en ännu större kraftanstängning från samhällets sida för att tillgodose omvårdnaden om de lungsjuka och då speciellt de från sanatorium utskrivna konvalescenternas eftervård skulle kunna föra in tuberkulosbekämpandet i dess slutskede. Socialstyrelsen finner därför i likhet med förbundet önskvärt, att fattigvårdsstyrelserna i ökad omfattning ägna sin uppmärksamhet åt de lungsjukas kost- och bostadsförhållanden.

Förbundet betonar särskilt den insats, som kan göras från kommunernas sida, när det gäller de lungsjuka konvalescenternas återgång till arbete, så snart deras hälsotillstånd medger

Grundläggande för all socialvård är att angripa problemen tidigt — innan patienten kommit i allt för svår ekonomisk och psykologisk misär. Om varje lungsjuk, som är i behov därav, finge tillfälle att rådgöra med en social kontaktsman — en kurator — skulle mycket av den nöd och oro som en så allvarlig sjukdom som lungtuberkulos medför kunna förebyggas. Socialstyrelsens anvisningar vill som komplement till en god sjukhus- och läkarevård skapa en ljusare framtid för och en sundare atmosfär omkring de människor som drabbats av lungtuberkulos i dagens samhälle.

detta. Ett lämpligt arbete under tillfredsställande förhållanden kan definitivt återföra en f. d. lungsjuk till samhällets arbetsliv, under det att olämpligt arbete medför stora risker för återfall i sjukdomen och på kort tid på nytt kan göra vederbörande till understödstagare. Fattigvårdsstyrelsernas medverkan för den f. d. lungsjukes återinpassning i arbetslivet till lämplig och lönsam sysselsättning — eventuellt genom yrkesutbildning eller yrkesomskolning — är följaktligen av stor betydelse.

Under den tid den lungsjuke åtnjuter vård på sanatorium eller annan vårdanstalt på fattigvårdssamhällets bekostnad är det vidare önskvärt, att vederbörande för bestridande av sina smärre personliga utgifter erhåller fickpenning. Även med fri anstaltsvård kan den lungsjuke icke undgå vissa utgifter, såsom för toalettartiklar, brevpapper och frimärken, tidningar etc. En stor del av landets fattigvårdsstyrelser har också sedan flera år tillbaka tillgodosett dessa behov, under det att man på andra håll visat saken ringa förståelse. I de fall, då sådant fickpenningsbidrag utgår till den anstaltsvårdade lungsjuke, har dock detsamma genom prisstegringen sjunkit i värde. Det är därför önskvärt icke blott att fattigvårdsstyrelserna bevilja fickpenning, där sådan tidigare ej förekommit, utan även att fickpenningens storlek höjes, så att den återfår sitt realvärde.

De lungsjukas riksförbund anser önskvärt, att fickpenning utgår med 16 kronor månatligen och därutöver för december månad med 8 kronor, d. v. s. med 200 kronor för år. Socialstyrelsen finner även dessa belopp skäliga. De äro desamma, som enligt § 18 mom. 2 i 1946 års folkpensioneringslag tillförsäkras pensionsberättigad av utgående pension för tid, under vilken vård åtnjutes å anstalt på fattigvårdssamhällets bekostnad. Möjligheterna för den lungsjuke att genom ett tillräckligt och regelbundet utgående fickpenningsbidrag kunna förskaffa sig trivsel och livsinnehåll under en enformig och ofta långvarig vistelse på sjukvårdsanstalt äro av stor betydelse för stärkandet av hans allmänna välbefinnande.

"ERNST MERCK" — vår första oceanångare

Sjösattes vid Nyköpings mekaniska verkstad för 90 år sedan

I mitten av 1800-talet togs ett märkligt steg inom vårt lands kommunikationsväsende till sjöss genom att stadsmäklaren i Stockholm, Johan Holm, tog initiativet till startandet av en svenska transocean ångbåtsförbindelse. Men att inom landet, med den då rådande knappa penningtillgången, kunna skaffa erforderligt kapital visade sig omöjligt. Holm, som hade goda utlandsförbindelser, vände sig därför till den förmögne och anseende österrikiske generalkonsuln i Hamburg, friherre Ernst von Merck, och med denne mäktige bankir i spetsen var företaget ekonomiskt tryggt.

I början av år 1857 beställdes sålunda ett ångfartyg vid Nyköpings mekaniska verkstad, i vilket företag Holm var ekonomiskt intresserad. Fartyget skulle få aktningsvärda dimensioner, och omtalade en tidning, "snart skall således Sverige kunna utsända äfven sin Hafvens Herre, hwars storlek lättast kan fattas, om man erinrar sig, att han blir 40 à 50 fot längre än våra linesskepp".

Glädjen var givetvis stor i Nyköping över att verkstaden, i skarp konkurrens med bl. a. Motala verkstad, erhållit den betydande beställningen. Nyköpings-Bladet, som delvis satt nyheten med fetstil, skrev: "Lika glädjande denna beställning är såsom bewis på ett stigande förtroende till Werkstaden, lika hedrande synes den vara för den eller de affärsmän, som förstått att uppskatta förträdet hos ett så wäldigt transportmedel framför våra hittills wanliga mindre".

"Ernst Merck", vilket blev fartygets namn, gick av stapeln från varvet i Nyköping den 5 september 1858 och fick följande dimensioner. Längd 253 fot, bredd 39 samt djupgående 15 fot med full last. Stapelavlöpningen beskådades av en stor människomassa och "war en anblick som wäckte beundran och förwåning, samt frambragte starka bifalls- och glädjerop under kanonsalut från stranden och ett i hamnen liggande fartyg".

Skrovet var helt av järn och t. o. m. stag och vanter voro av galvaniserat material. Lastkapaciteten var 425 svåra läster eller ca 1.500 ton. "För att påskynda lossning och lastning, inrättas en serskild ångwagn eller s. k. lokomobil, hwilken på en jernwäg å däckat kan flyttas från lastlucka till lastlucka, hwari-genom mycken tid winnes och antalet af fartygets turer betydligt kan ökas".

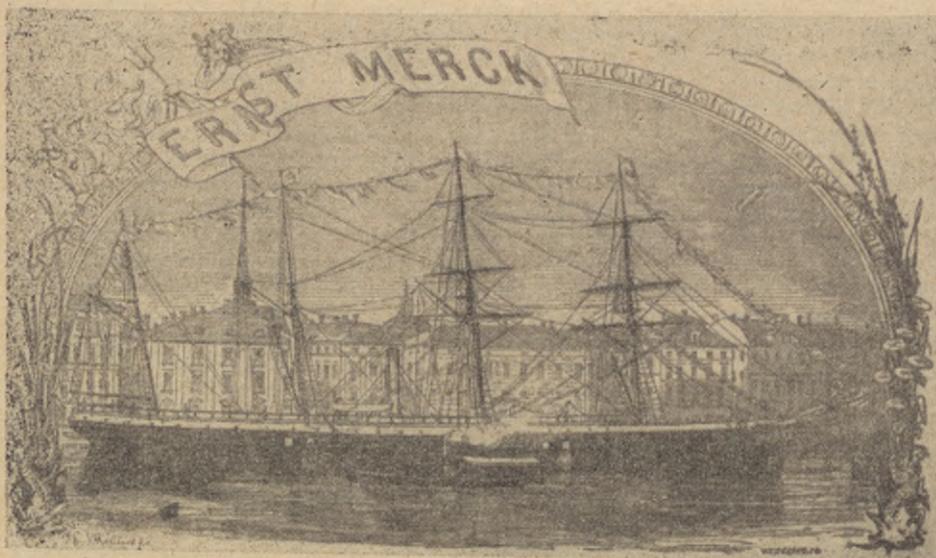
Fartyget var den största ångbåt som någonsin löpt av stapeln från ett svenskt varv och tillika det största i svenska handelsflottan. Det var tacklat som segelfartyg och förde tre master. Ångmaskinen var på 150 hästkrafter och drev en propeller av stora mått. Det kan nämnas, att propelleraxel och vev, utom propeller, vägde 110 skeppund eller över 18.000 kilogram. "Ernst Merck" var avsett att från början gå i öster- och nordsjöfart, men for redan på första resan ut till avlägset belägna länder.

Den 22 januari 1859 avgick "Ernst Merck" från Nyköping, under befäl av kapten J. E. Andersson, med last av havre, men en del av spannmålen måste på grund av fartygets djupgående lastas ute på redden. Först anlöttes Landskrona, där lasten ytterligare skulle kompletteras. Här påvisades med stolthet, "att det torde vara få hamnar, i hwilka dylika jätteångare kunna inlöpa och lägga sig intill lastbryggan; men här ligger den i all maklighet och matas". Från Landskrona, via Köpenhamn, ställdes färden till London, dit man förde över 14.000 tunnor spannmål.

Från London gällde det nu att frakta järnvägsmaterial, bl. a. 14 järnvägsagnar på däck, över Atlanten. Man lättade ankar med den besvärliga lasten den 8 maj och efter en ganska äventyrlig resa nåddes Rio de Janeiro efter 35 dygn. Här var det ont om frakter och först i september kunde "Ernst Merck" avgå med last av guano. Då kolen stod högt i pris inköptes endast kolförråd för några dagar.

Det var emellertid stiltje under hela resan, varför det alltför knappa kolförrådet hastigt tog slut och man blev tvungen att offra både master och en del av träinredningen innan Cap Verdeöarna anlöttes. Här fanns dock ingen möjlighet att kola, utan man fick nöja sig med att inta ved. Till Madeira anlände "Ernst Merck" den 23 november i ett bedröfligt tillstånd. Genom en svår snöstorm hade riggen blåst sönder, fartyget sprungit läck, o. s. v. Först på nyåret 1860 anlände fartyget till bestämmelseorten och infördes till Victoria Docks i London.

Trots alla missöden visade sig "Ernst Merck" vara en synnerligen utmärkt sjöbåt och gjorde all heder både åt konstruktören, skeppsbyggmästaren Svensson, som tillverkaren Nyköpings mekaniska verkstad. Till hemlandet anländer fartyget på hösten 1861 och intogs i Stora Skeppsdockan i Stockholm, varefter en del förändrings- och nybyggnadsarbeten igångsattes.

Sveriges första oceanångare hette Ernst Merck efter finansören i Hamburg. Den byggdes vid Nyköpings mekaniska verkstad och sjösattes 1858. Här ligger den vid Skeppsbron i Stockholm. — Samtida träsnitt efter teckning av C. S. Hallbäck.

Ett nytt mellandäck inlades, hytterna omändrades och tillbyggdes, en mast uppfördes ytterligare, etc. I salongen, vilken inretts med mahogny, insattes en kakelugn av Åkerlindhs i Stockholm fabrikat. "Denna är den första kakelugn som är uppsatt i något svenskt fartyg och den skall ej föfela att i sin mån tilldraga sig utlänningens uppmärksamhet".

Vid W. Lindbergs verkstad tillverkades en styrinrättning av modernaste konstruktion, vilket innebar att endast en man behövdes för att manövrera jättekolossen. Även en teknisk nyhet installerades, en maskintelegraf från bryggan till maskinrummet, "så att befälhafvaren med största lätthet kan från sin kommando-plats å öfversta däck giva ordres till maschinisten i sitt maschinrum, utan fara att blifva missförstådd eller att öfverröstas af sjöarnas dån eller stormens rytande". Segelytan blev också större och vid gjorda prov kom man upp till 12 knops fart med endast segel.

På våren 1862 voro de omfattande restaureringsarbetena avslutade, en affär som gått på närmare 150.000 riksdaler. Den 2 maj hedrade kungfamiljen fartyget med ett besök och de motogos av stadsmäklare Holm och kapten E. P. Liedqvist samt uttryckte sin stora belåtenhet med detta verkligt förnäma tillskott till vår handelsflotta. Fartygets besättning utgjordes av befälhavare, 3 styrmän och 2 maskinister samt 32 sjömän och eldare eller tillsammans 38 man.

Några dagar efter det höga besöket avseglade "Ernst Merck" med en dyrbar och ytterst värdefull last, nämligen föremål för Sveriges deltagande i den stora Londonexpositionen samma år. Redan efter två dagar kom den första jobsposten. "Ernst Merck" hade med sin oersättliga last gått hårt på grund vid Ölands ostkust. Men dagen därpå erhöles det glädjande budskapet, att fartyget efter sju timmars ofrivillig fångenskap och sedan man kastat 2.500 järnstänger över bord, för egen maskin lyckats dra sig av grundet.

Resan fortsattes till Köpenhamn, där dykare undersökte fartyget utan att upptäcka några skador. I Köpenhamn betraktades dock "Ernst Merck" med allt annat än blida ögon och anledningen var icke svår att förstå: danskarnas största fartyg var nämligen betydligt mindre än det svenska. Färden fortsattes därefter till London, dit man anlände utan vidare äventyr. När man lossat lasten kunde man även glädjande konstatera, att inga föremål lidit någon skada av grundstötningen.

I London erhöles "Ernst Merck" det firtroendet att för engelska statens räkning frakta ett lån av 156.000 pund sterling till Turkiet. Förutom den stora penningsumman medfördes proviant och andra förnödenheter till garnisonen på Malta. År 1863 styrde fartyget åter till hemlandet och nu behövde maskineriet repareras, vilket arbete skulle utföras i Nyköping. I staden jublades över "Ernst Mercks" återkomst och man hälsade fartyget med salut.

Efter några månaders arbete, bl. a. byttes pannorna ut, avseglade fartyget i oktober samma år och förde även denna gång last av spannmål till England. Härifrån avgick man sedan med kollast till Egypten. Sommaren 1864 var "Ernst Merck" i Stockholm och nu var det fråga om att föra svenska emigranter över till Nordamerika. Resan över Atlanten gick snabbt och sedan man legat några månader bl. a. i New York, styrdes kosan till London.

Stadsmäklare Johan Holm, "Ernst Mercks" redare, inställde sina betalningar på hösten 1864 och det blev ett fallissemang, som i högsta grad rubbade vårt lands anseende i främmande länder. Flera stora utländska handelshus voro hårt engagerade i Holms affärer och tvingades göra konkurs. I konkursmassan värderades "Ernst Merck" till endast 350.000 riksdaler, byggnadskostnaden var tredubbelt större, och såldes i februari 1865 till J. Thomson, T. Bonar & Co. i London.

Det berättas att en del otrevliga intermezzon inträffade i samband med överlåtelsen, bl. a. skulle representanterna för det engelska rederiet fällt några vanhedrande uttryck om svenskar-

Tack min allraste kära

*Jag fann en bukett att gömma,
i den var konvaljer små
och vildrosor vita och skära
och klockor så tindrande blå.
Och tack min allraste kära,
och klockor så tindrande blå.*

*Då natten står tungsint vid vägen
jag finner en källa klar.
O ungdom, du synes mig nära
och nära allt vackert som var.
Och tack min allraste kära,
och nära allt vackert som var.*

*Långt borta i risiga marker
står fludern med gröna blad.
En hälsodryck må den beskära
och göra mig sund och glad.
Och tack min allraste kära,
och göra mig sund och glad.*

EMIL HAGSTRÖM.

na, vikingalynnet rann över på förste styrman, som gav engelsmannen ett kok stryk. Befälhavaren, kapten Liedqvist, fick även begära kvarstad på fartyget för att få ut besättningens löner, men denna affär klarades så småningom upp i godo.

På en resa 1866 under sin nya redare härjades fartyget av en våldsam eldsvåda och fördes i mycket medtaget tillstånd in till Genua. Reparerades här, men förläste efter något år i Medelhavet.

Torand.

I BASKERNAS LAND

Vid gränsområdet mellan Frankrike och Spanien ligger Baskernas land, där ett traditionsbundet folk bor, som än i dag bär samma pittoreska, vackra nationaldräkter som för flera hundra år sedan. I mannens dräkt saknas naturligtvis inte heller den över hela världen berömda baskermössan.

Landet är naturskönt med en omväxlande natur, höga berg och djupa, gröna, blomstersmyckade dalar. Här lever baskerna enkelt och anspråklöst som de alltid har gjort det. Men när vardagens slit är över, när kvällen kommer, eller när söndagen är inne, då kan man få se männen spela gammal baskisk musik på underliga instrument, och traktens ungdom samlas till dans. Det blir inte rumba eller samba eller conga, nej, här håller man sig till traditionsrika danser av spansk ursprung, här är fandangon i högsätet.

När gränsen mellan Spanien och Frankrike var stängd någon tid som en följd av politiska stridigheter mellan de båda länderna, förekom här nattetid en livlig hemlig trafik över bergen. Baskerna är sedan gammalt kända för att vara oförvagna bergsklättrare, och skall sanningsenligt fram, är de heller inte så bortkomna, när det gäller smuggling...

Men både landet och dess folk är färgrikt och ljust och glittrande, och det är en hälsning från de pittoreska baskerna, som vi vill ge med våra bilder!

Männen i sin gamla nationaldräkt med den obligatoriska baskermössan och kvinnorna i den färgrika dräkt, som påminner om svenska nationaldräkter, dansa tillsammans en gammal spansk dans, som heter något så komplicerat som Vztai Dantza.

Musikanten lockar med sina glada toner på en gammaldags flöjt. Dess emellan låter han violan sända ut smeksamma, vemodiga melodier — men alla är de kända, ungdomarna sjunger med, och snart börjar man dansa.

Här har vi en helbild av Zalmazain, dansen, som bara framföres av män. Som synes är det inte så litet av akrobatik i den, men varje ung man i Baskernas land är en smula akrobat och kan den här dansen. Mannen med den underliga vippan längst t.v. föreställer den onda anden, och de övriga har alla var sin uppgift i detta dansspel, som har urgamla traditioner.

Den här respektgivande mannen är en av figurerna i den kanske populäraste av baskiska danser, den s.k. Zalmazain. Han spelar rollen av riddaren, som skall skrämja bort den onda anden. Tag en närmare titt på hans vackra, handgjorda kostymering. Det är den faktiskt värd!

Den här dansen, som kallas "de brokiga bandens dans", är också avsedd uteslutande för manliga deltagare. Det är förresten typiskt för baskerna, att endast ett ringa fåtal av dess danser är gemensam dans, som samlar både manliga och kvinnliga danskunniga.

Fast Alla Gudar...

Fast alla gudar förmulnat
som blommor
i höstlig förgängelse

såg vi barn leka
bland höstglöden
utan att bränna sig
och deras skratt
var som snö i sol

och de gamla skäggranarna
i skogsbrynen log
åt mödrarnas kjolar
där de slängde i vinden

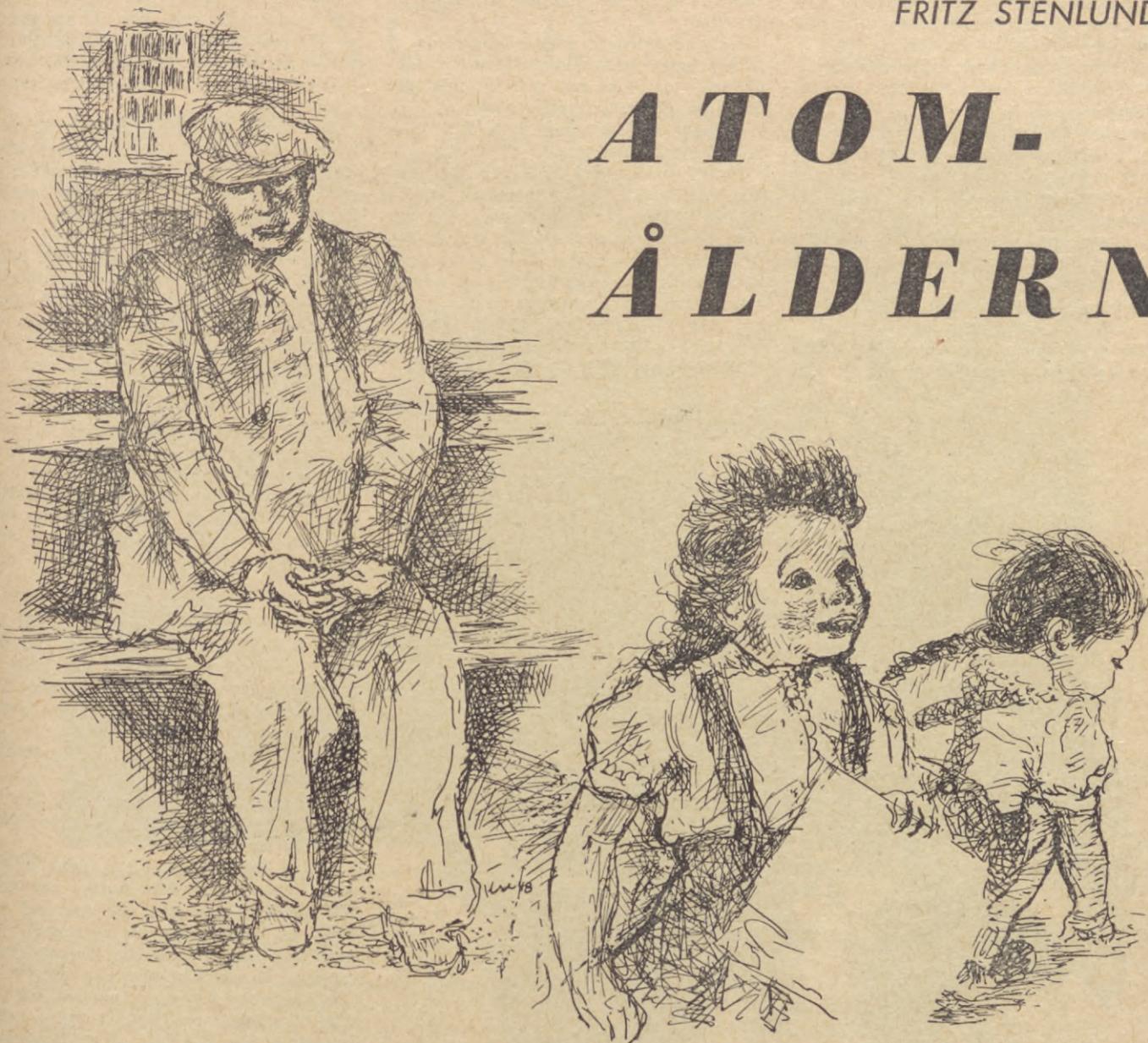
och som hos skrämde hästar
som löpa amok bland bergen
bet sig skymningen fast
i kvinnornas ögon

och på avstånd hörde vi
denna hysteriska trumslagare
som förgäves söker väcka
den insomnade dirigenten
till liv

LARS FREDIN.

ATOM- ÅLDERN

Det märktes att sommaren nalkades mot sitt slut. Men ännu dröjde värmen kvar. Den låg som ett töcken över staden och ibland tyckte jag, att det var svårt att andas. Det kanske var för att jag inte var stark. Jag hade gått ut från sjukhuset på förmiddagen och nu led det mot kvällen. Inte en matbit hade jag fått sedan morgonen. Jag hade inte behövt lämna sjukhuset förrän på eftermiddagen. Jag hade kunnat stanna kvar och äta middag där. Det var torsdag, så de hade ärter och fläsk.

Men när nu doktorn sade, att jag kunde få skriva ut mig när som helst, så tvekade jag inte. Jag hade aldrig kunnat trivas med tvångsbestämmelser, och sådana måste ju finnas på sjukhus.

Så jag gick ut till friheten.

Trettio öre hade jag i fickan. Det var inte mycket att starta med, men ute i li-

vet, i friheten, finns det alltid möjligheter, tänkte jag.

Men det gick inte så lätt, som jag trott. När jag stod på Vasagatan och såg på den brusande trafiken, blev jag yr i huvudet. Det dånade och skramlade, och bensinångorna sved i lungorna.

Jag måste gå in på bakgator. Men där stod husen så nära inpå mig att jag var rädd för att de skulle vika ihop sig över mig och trycka ner mig mot marken.

I Centralbadets park var lugnt och skönt. Jag satte mig på en soffa och såg på blomsterprakten och gladde mig med barnen, som lekte i sanden. Det var konditoriservering i parken. Där satt välklädda människor, som åt och drack sådant, som säkerligen kostade mycket pengar. Jag räknade min kassa. Fortfarande bara trettio öre. Det skulle räcka till en kopp kaffe och en skorpa. Men jag

ville vänta med kaffet till senare, när jag blev hungrigare.

Nu hade skymningen kommit och det började bli kyligt.

Jag reste mig för att gå. Då kom två ynglingar in i parken. De gick arm i arm och dunkade varandra i ryggen och talade om, hur bra de var båda två. Det syntes på dem, att de kom från en restaurang.

De gick förbi dammen, där guldfiskarna finns.

— Va ere för slags jäla firrar?

— Guldfiskar för fan!

— Hahahaha! Guldfiskar! Va kekar dom? Guld förstås. Men dom kan väl nöja sej me silver.

Så tog han en näve småslantar och slängde ut i dammen.

— De där gjorde du bra, hahaha!

Då kom vakten och föste ut dem.

Jag gick fram till dammen och tittade.

Där på cementbotten låg silverpengar. Det var minst ett par kronor. Det skulle inte vara dumt att ha det där, tänkte jag.

Men i detsamma kom vakten tillbaka.

— Tokdjävlar, sade han. Kasta pengar i dammen!

Så skruvade han av vattnet så att dammen blev torr så när som på en liten göl längst bort, där guldfiskarna samlades. Han klev över räcket och plockade upp pengarna.

— Soppengar, sade han. Alltid något.

Och så gick han. Jag såg att han smet in på ölkaféet rätt över gatan.

Men jag såg också något annat.

Det låg en femtioöring kvar!

När det blivit riktigt mörkt och folk-tomt i parken, skulle jag gå och ta den.

Det kunde bli en smörgås till kaffet på det viset.

Jag gick kvarteret runt några gånger. I en charkuteributik skyltade man med färdiglagad mat. Det såg gott ut, men det fanns en glasruta framför maten.

Äntligen var det dags att gå tillbaka och hämta femtioöringen.

Porten var stängd. Då gick jag runt kvarteret för att komma in genom huvudingången. Den var igenbomrad. Det var höga järngrindar med spetsiga taggar. Jag skulle aldrig ha orkat klättra över dem. Förresten kunde någon få se mig, och då skulle man undra vad jag var för en figur som klättrade över stängda grindar sent på kvällen.

Femtioöringen låg där den låg.

Jag fick en kopp kaffe och en skorpa för mina trettio öre. Men på morgonen, så fort man öppnat grindarna, skulle jag vara i parken igen. Och då skulle ingenting kunna hindra mig från att ta femtioöringen.

Det skulle bli långa timmar till gryningen. Någonstans måste jag ta vägen. Vid Johannes kyrka fanns det soffor att sitta på. De stod så i skymundan, att jag kanske kunde sträcka ut mig och sova en stund.

Jag satt som i dvala och drömde halv-vaken. Jag tänkte på ärterna och fläsket, som de fått till middag i dag. Nu brann nattlampan i sjuksalens bortre ände och nattsystern tassade omkring på mjuka tofflor. Hon gick från säng till säng och lyssnade. Andersson, som hade vatten i lungsäcken, rosslade väl som vanligt. Det var nästan omöjligt för oss, som låg intill honom, att sova för de rosslingarnas skull.

Berg med det blödande magsåret hade legat på isoleringen två nätter å rad. Han skulle nog inte gå igenom. Kanske man burit ut honom redan. Med fotändan först. Sådant hände rätt ofta.

Jag hade kanske kunnat sova, där jag nu satt på soffan i kyrkparken. Men jag hörde steg på grusgången. Det kom en man och slog sig ner bredvid mig. Han var barhuvad och gick i tofflor. Under kavajen bar han nattskjorta.

— Kan inte du heller sova, frågade han.
— Nej.

Men nog hade jag kunnat sova, om jag bara haft någon stans att ta vägen. Men det ville jag inte säga.

— Jag har inte sovit på flera nätter, sade nykomlingen. Min hustru har varit bortrest i fjorton dar, och jag har nog festat en hel del. Jag har varit full var-enda dag. Och nu ska hon komma hem i morgon. Va ska hon säga, när hon får se, hur det ser ut hemma! Tavlorna har jag gått till stampen med och den stora brysselmattan, som hon fick på sin femtioårsdag — ja, den har jag sålt.

— Jasså.

— Om man åtminstone hade nån att prata med. Prata lite med mej. Tror du på atombomben?

— Det måste man väl.

— Tror du att dom kan släppa ner en sän där över stan och sopa bort allting? Rubb och stubb!

— Ja, det tror jag.

— Vad blir det av alla människor då? Det blir stoft och aska, som det står i bibeln. Är det inte för galet. Om det kom en sän där atombomb i natt ändå, eftersom den ändå ska komma. Om den kom innan min hustru kom hem! Då vore ju allting klart. Då behövde jag inte snacka varken om tavlor eller brysselmattan.

— Det är nog små utsikter till att det ska komma någon atombomb i natt.

(Forts. å sid. 23.)

DET VACKRA...

Av GOSTA HÖGLUND

Maureen O'Hara, John Payne i "Miracle on 34 th Street". Vad är det hjälten och hjältinnan står och funderar på? Men att "dom är tjusiga" ... det behöver man inte fråga om.

Filmen och filmstjärnorna tillhör den drömvärld dit unga flickor och pojkar ofta längtar. Ofta kan man se dem utanför biografernas upplysta entréer i stum beundran av de bilder som visa brottstycken ur filmernas sago-värld... hjälten och hjältinnan i de mest spännande situationer. Och ibland står det ett brutalt "BARNFÖRBJUDEN" — ett hinder som bara ger näring åt en starkare längtan till filmstjärnornas förtrollade värld. I den här novellen är det flickan som drömmer... pojken är en enda stor "tjorv" som inte har ett dugg förståelse för hela härligheten.

När Jenny smög sig in i rummet, låg Herbert i sin säng och lyste på henne med ficklampan. Först blev hon djupt besviken; allt det vackra inom henne höll på att försvinna. Men hon fick inte bli ond, fastän Herbert lyste på hennes fötter. Stövlarna hade hon tagit av sig innan hon smet förbi sängkammardörren, här stod hon nu i det avslöjande skenet, men hon fick på inga villkor bli ond.

— Var har du varit? frågade han och lyste på henne uppifrån och ner. Hon vände bort ansiktet.

— Du, Jenny, var...

Nu frågade han igen och hon ville klösa honom. Men hon stod kvar, och med hopknipna ögon och stel hållning höll hon fortfarande kvar om det vackra i henne.

Herbert hade legat och läst under täcket, fast han inte fick det. Själv hade hon varit på bio, fast hon inte fick det. Herbert

kunde inte skvallra, men lysa med ficklampan kunde han. Och retas, kunde han.

— Nåå, sade han.

— Om du släcker lampan, viskade hon.

Han blinkade ett slag med den, sedan blev det mörkt.

Vad skulle hon säga? Hon stod i susande mörker vid sin säng och drog av sig klänningen. Hon var varm överallt och mycket lycklig. Hon älskade en hjälte. Han fanns här i rummet, både inom henne själv och på väggen över hennes säng. Fast det var mörkt tyckte hon sig se hur han log mot henne; rakt in i hennes hjärta log han, och allt det vackra blommade upp. Hon strök med handen över fotografiet och kände en lättjefull, kittlande lycka.

— Nu räknar jag till tre, sedan tänder jag, sade Herbert. Ett... två...

Hon trodde att Herbert skulle begripa, han, som bara läste indianböcker, han, som inte var mer än åtta år, han, som var en enda stor tjorv — han skulle förstå, trodde hon. Men hon tog fel, för Herbert begrep ingenting.

— Va sa du? frågade han och blev tvungen att lysa på henne just som hon kröp ner under täcket.

— Släck lampan, bad hon mjukt. Hon låg på rygg och tittade i taket, skrattade och knixade med hakan. Snart hade hon en rund ljusring som sökande svävade kring lampkronan. Hon följde dess irrande sken längs taklisten och såg hur det sjönk

och stannade vid fotografiet på väggen över hennes huvud. Det kändes som om Herbert gissat rätt, fast han ingenting begrep och bara var åtta år.

— Gary Cooper, sade hon. Min hjälte... Släck lampan, Herbert!

Hon svängde om på mage och slog armarna om kudden, gned örat mot den mjuka lärften och tyckte att någon smekte henne. Ömt, ömt så att det nästan gjorde ont. Hon var lycklig långt ner i tårna. Hon ville gråta.

Herbert låg och funderade. Han såg ett blockhus med banditer runt omkring. Sträck vapen, ni är omringade! Öppna dörrn och kom ut mesamma! Men Fenimore låg och spejade ned från klippan. Han tog bössan och puffrade på. Pang! Pang! Pang!... Det var någonstans vid Hooking Riiver.

— Är han släkt med indijanen? frågade han respektfullt.

Hon blev ju tvungen att svara honom. Han var så dum, han var så rar. Själv var hon lycklig hur han än svamlade. Hon skulle svara honom så där ingående som hon brukade göra, när hon kommit hem från bio. Ingen annan, inte ens Herbert visste hennes hemlighet. Det där att hon skulle bli stor. Det där att hon skulle till Hollywood. Å, så hon längtade till Hollywood i kväll.

Hon såg bort mot Herberts säng. En ljus fläck kröp omkring på hans täcke, den flyttade sig i alla riktningar och blev slutligen stilla.

— Ska jag berätta? frågade hon.

— Ja Just som jag tänkte be dig, alldeles nu. Berätta, berätt, svarade han ivrigt.

— Om du släcker lampan.

— Ja men, den är ju släckt.

— Pytt! Det lyser under täcket.

— Nu också? frågade han.

Hon tittade efter: — Nej!

— Berätta om han som du träffade i Mexico.

— O, ja! Gary Cooper! Du ska få höra...

— Nej, inte han, den där andra karn, han som dansade.

— Vem?

— Ja, den där... jo, nu vet jag: Van J!

— Det finns ingen annan än han med stort H.

— Vem?

— Gary Cooper, dumsnut! Han är min hjälte.

— Ska du gifta dig med honom också?

— Ska jag berätta, eller ska jag inte? Du är en stor tjorv, Herbert.

Äntligen blev han tyst. Jenny stack händerna bakom nacken, slöt ögonen och låg alldeles stilla. Hon drog häftigt andan, men fann inga ord, började om på nytt, men det ville inte. Allt det vackra bad att få stanna ännu en stund. Hon väntade tålmodigt, sedan kom orden, lätta som fågelvingar:

— Jag går ensam på en äng. Den är full av blommor, alla möjliga sorters. Och bara jag får plocka dem. Om du visste så vackra kläder jag har. Bland annat klänningen som kostar tusen dollar. Silverlamé. Och guldskor med slejf och höga klackar.

På kullen ligger ett hus som ser ut som ett slott, ett lågt ett. Det är mitt, och dit bort går jag nu med famnen full av blommor. När jag stiger upp på loggian står betjänarna och bugar vid dörren. Det är två långa negrer i ljusblå frackar.

— Miss Jane har besök, säger de och bugar igen. Jag heter Jane, istället för Jenny, förstår du. — Vem söker mig? frågar jag vänligt.

— Å, säger de i korus: Miss Janes regissör är här. Han väntar i biblioteket.

Men jag vill inte träffa honom under blomstertimmen. Dessutom är jag ganska trött, och mina blommor...

— Hälsa regissör Van J att jag dragit mig tillbaka på mina rum!

Och mina betjänare bugar sig djupt och skrattar med vita, vackra tänder.

Från blå salongens fönster ser jag regissör Van J åka bort i sin gula bil, och då går jag ner i matsalen. Där äter jag middag alldeles ensam och blir uppassad av tre hovmästare. Till efterätt får jag jordgubbar med vispgrädde på silverfat. Sen tar jag mig ett dopp i poolen som finns i trädgården. Vet du att bassängen är full av mjölk?

Och nästa dag...

Då jag stiger in i ateljén, rusar regissör Van J mot mig med öppna armar. Fräknarna i hans ansikte är illröda av upphetsning. Han duar mig faktiskt:

— Miss Jane, å, miss Jane — vet du vem som ska bli din motspelare idag?

Jag skakar på huvudet för jag vet det inte.

— Gissa?

— Ronald?

— Fel!

— James?

— Fel!

— Clark, Robert, Charles...?

— Fel, fel och fel. Gissa en gång till.

— Jag ids inte...

— Gary Cooper!

Jag stöder mig mot väggen, jag vacklar. Då öppnas dörren och Han kommer in, kommer emot mig, ler tar mig i famn, smeker mig. Lutar mitt ansikte bakåt... å... ser in i mina ögon. Kysser mig och säger älskade.

— Älskade...

— — —

Jenny kunde inte mera, hon borrade huvudet i kudden och snyftade ut. Samtidigt lyssnade hon i mörkret, tyckte snart att Herbert borde säga något. Vad som helst, Herbert.

— Var det vackert? frågade hon äntligen.

Men Herbert svarade inte. Hon lyfte på huvudet, tittade bort mot sängen och såg den ljusa, orörliga fläcken under hans täcke.

Han hade glömt att släcka lampan. Han gnällde i sömnen när hon stack handen under hans täcke och nästan med våld bände loss ficklampan och stoppade den under hans kudde.

— Tjorv, det är vad du är...

Sedan gick hon tillbaka till sin egen säng. Hon hasade med fötterna, tröttheten tryckte och hjärtat var alldeles tomt. Allt det vackra i henne hade med ens försvunnit.

Det vackra, som hon älskade så...

En besinningslös bacillskräck måste även anses motverka sitt eget syfte, alldenstund den tvingar många av de sjuka att på allt sätt dölja sin sjukdom, varför smittoförebyggande åtgärder ej kunna vidtagas i den utsträckning, som eventuellt skulle vara erforderligt. Man kan med säkerhet säga, att tuberkulosens utbredning aldrig kommer att på något sätt inskränkas genom en besinningslös bacillskräck. Detta kan ske endast genom på verklig kunskap grundade åtgärder, som uppbäras av en strävan att ej endast skydda de friska från smitta utan även och framför allt av att på allt sätt omhändertaga de sjuka och att så långt i mänsklig makt står hjälpa dem att övervinna sin sjukdom ej endast genom direkta behandlingsåtgärder utan även genom att bereda dem drägliga livsbetingelser, sedan de övervunnit de mest kritiska faserna av sin sjukdom.

(Doktor G. Vallentin.)

Schack

Redigerad av
E. LUNDIN
och
G. SKARP

LYSANDE SCHACKSOMMAR

har det blivit för Sveriges vidkommande. Uptakten ägde rum i Sundsvall, dit årets SM-tävlingar förlagts. Titelhållaren Folke Ekström höll sin position dock först efter sarspel med "Göteborgskometen" Ernst Ahman, vilken som debutant i tävlingen gjorde en strålande insats.

Sommarens allt överskuggande schack-tilldragelse var givetvis Världsschackförbundets interzonala turnering i Saltsjöbaden. Här deltog tjugo av världens tjugosex bästa spelare. Segrare blev den endast 24-åriga ryssen David Bronstein, som uppnådde 13 1/2 poäng. Slutställningen i övrigt för tätmännen blev: Szabo, Ungern 12 1/2 poäng, Boleslavsky, Ryssland 12, Kotov, Ryssland 11 1/2, Lilienthal, Ryssland 11, Ståhlberg, Sverige, Bondarevsky, Ryssland, och Najdorf, Argentina, 10 1/2 poäng. — Samtliga dessa få tillsammans med Smyslov och Keres, Ryssland, samt Reshevsky och Fine, U. S. A., spela en turnering, vars vinnare får möta världsmästaren Botvinnik i en match om titeln. — Ex-världsmästaren dr Euwe avstår från deltagande i denna tävling.

Parallellt med elitturneringen i Saltsjöbaden utkämpades de nordiska schacklandskamperna. Här triumferade Sverige trots att flera toppmän saknades. I första rondan blev det en knapp men övertygande seger över Danmark med 5 1/2—4 1/2, medan Norge slogs tillbaka med 7 1/2—2 1/2. I andra rondan fick Danmark revansch med samma siffror varmed det förlorat mot Sverige, som i sin tur besegrade Norge med 6—4. Mot Finland spelades endast en match. Denna vanns av Sverige efter en ytterst hård och jämn kamp med 5 1/2—4 1/2. — I de svensk-norsk-danska pokalmatcherna leder nu Sverige med 19 s. k. överpoäng. Det land som först uppnår 50 överpoäng vinner tävlingen.

DEN NYA VÄRLDSSTJÄRNAN

David Bronstein är en schacktalang av stora mått. Han anses av många redan nu vara en av Botvinniks farligaste rivaler om VM-titeln. Vi ge här nedan ett smakprov på hans stil i ett parti från Saltsjöbadsturneringen.

Franskt parti.

Spelat i Interzonala turneringen i Saltsjöbaden 1948.

D. Bronstein,
Ryssland
1. e2—e4
2. d2—d4
3. Sb1—d2

L. Szabo,
Ungern
e7—e6
d7—d5
Sb8—c6

Får här ersätta den gamla fortsättning-
en 3.—, c7—c5. Det experimentbetonade
textdraget är till sina följder ej närmare
undersökt.

4. Sg1—f3 Sg8—f6
5. e4—e5 Sf6—d7
6. Sd2—b3 — —

En annan idé är 6. b3 jämte Lb2.

6. — — f7—f6
Detta sprängningsförsök utgör "den röda
tråden" i svarts spel.

7. Lf1—b5 a7—a6
8. Lb5×c6 b7×c6
9. 0—0 c6—c5

Svart försummar i betänklig grad sin
utveckling, vilket snart visar sig ha ödes-
digra följder.

10. c2—c4! d5×c4
11. Sc3—a5 Sd7—b6
12. e5×f6 Dd8×f6
13. d4×c5 Df6—f5

Svart har inte längre någon fullgod forts.

14. Lc1—g5 Df6×c5
15. Dd1—d8† Ke8—f7
16. Ta1—d1 Lc8—b7

På 16.—, D×a5 kunde följa 17. D×c7†,
Kg8. 18. Se 5, h6. 19. T—d8 (med hotet
T×f8†!). Eller 17.—, Kg6. 18. Le3 och
vinner.

17. Sa5×b7 Ta8×d8

18. Sb7×c5 Td8—d5

Ej 18.—, T×d1. 19. T×d1, L×c5 för 20.
Se5†, Kg8. 21. Td8† och vit vinner.

19. Sc5—e4 Lf8—d6

20. Se4—c3 Td5—a5

21. Lg5—c1 h7—h6

22. Tf1—e1 Sb6—a4

23. Sc3×a4 Ta5×a4

24. a2—a3 c4—c3

25. b2—b3 Ta4—a5

26. Td1—d3 Ta5—c5

27. Lc1—e3 Tc5—a5

28. Td3×c3 Ta5×a3

29. Le3—c5 Ta3—a5

30. b3—b4 Ta5—a4

31. g2—g3 a6—a5

32. b4—b5 Th8—d8

33. Kg1—g2 Ta4—a2

34. Lc5×d6 c7×d6

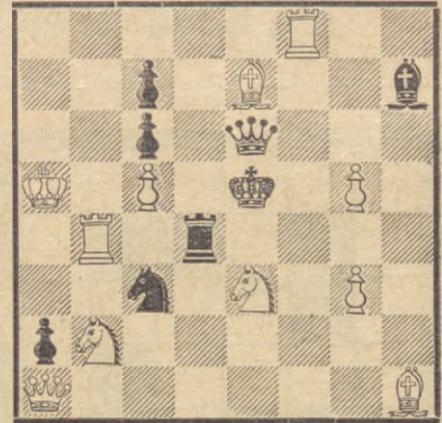
35. Tc3—c7† Kf7—f6

36. Sf3—d4 Td8—e8

37. b5—b6 e6—e5

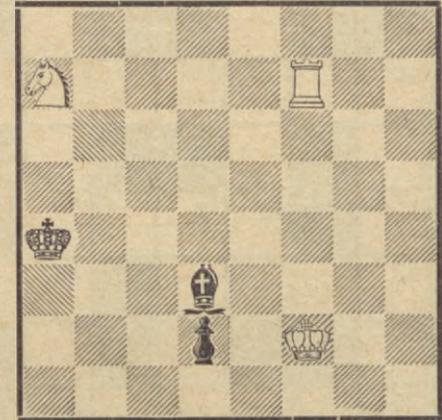
38. b6—b7 Uppgivet.

PROBLEM N:R 2. Z. Zilhai.

Matt i 2 drag.

STUDIE N:R 2. J. Schwers.

Vit gör remis.

Lösningar.

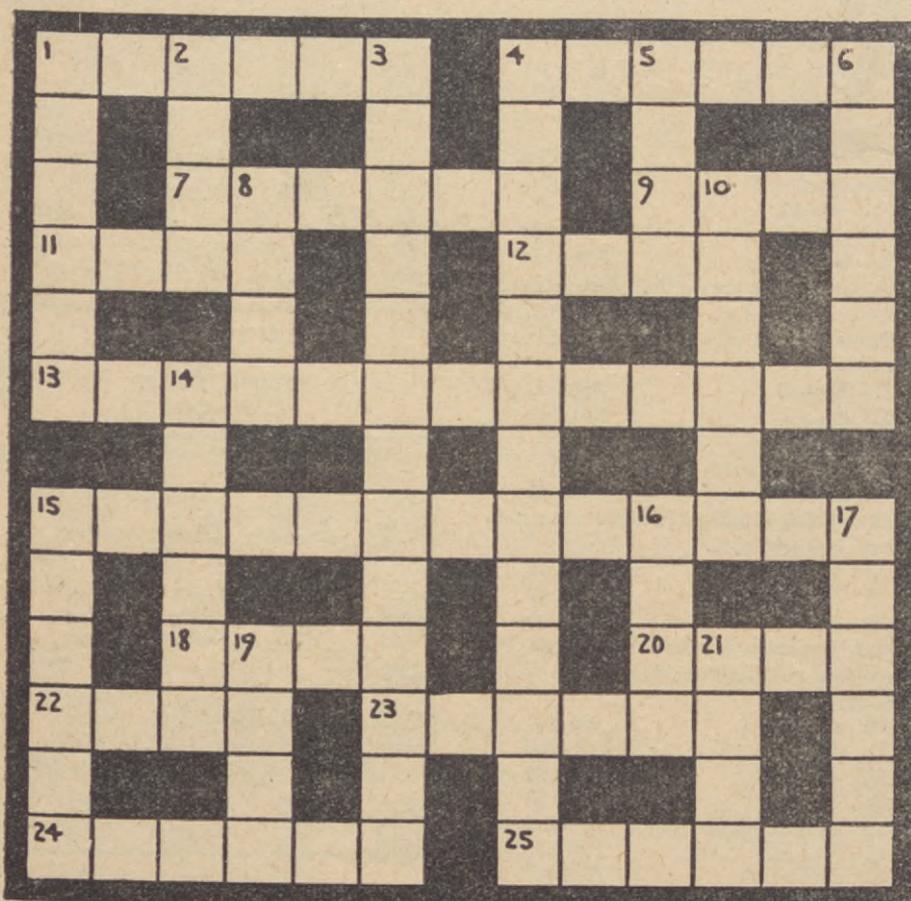
Problem nr 1. 1. Dh3—c8.
Studie nr 1. 1. e7, e×f2. 2. Th2, Te3.
3. T×f2†, Ka1. 4. Tf3, Tel†. 5. Kc2, Te2†.
6. Kb3, Tb2†. 7. Kc3, Te2. 8. Tf1†, Ka2.
9. Tf2! och vit vinner.

Konvalescentförening bildad i Ljusdal

Riksombudsman Carl Mohlin i De Lungsjukas Riksförbund har vid en turné i Gävleborgs län besökt en rad olika platser. Under denna resa besöktes även Ljusdal, där man efter föredrag av ombudsman Mohlin beslöt att bilda en konvalescentförening för Ljusdalsorten samt för samtliga socknar i Nordvästra Hälsingland.

En interimstyrelse tillsattes med hr Albin Jonsson som ordförande, fru Brita Sundberg, sekreterare samt hr Ture Johansson, kassör, samtliga från Ljusdal. Övriga i styrelsen blev fröknarna Doris Englund och Ninnie Nylander, Ljusdal samt hrr Per Sundström och Stig Bågedahl, Färila.

Korsord Nr 10

VÅGRÄTA ORD.

1. Förläggning under bar himmel. (6)
4. Stad med tre regementen. (6)
7. Livlig hund, försiktig människa. (6)
9. Ingen vanlig skolkria. (4)
11. Detsamma. (4)
12. Brukar lyckas vid 9-tiden på kvällen. (4)
13. Estetisk gåva. (13)
15. JAN VALTIN: Ur nattens djup. (13)
18. Här ligger det romaner i vattnet. (4)
20. "Nu skulle truppen bryta opp, då blev i fråga ställt, om denne kunde anses klok och tagas med i fält." (4)
(Runeberg)
22. Ett textilt lån från lapparna. (4)
23. Vad man får ut av brunsten. (6)
24. Skriv opp det! (6)
25. Fordrar Radiotjänst av lyssnarna. (6)

LODRÄTA ORD.

1. Dam med bäge. (6)
2. Ganska onödig på sommaren, tycker mången herre. (4)

3. Lektorn: "Om dig, Johansson, har jag, då du, då jag i ett anfall av hastigt påkommande snuva nös, skratade, fått en högst ofördelaktig tanke" (13)
4. Föres ombord. (13)
5. Det blir inte mycket — i dessa tider. (4)
6. I krigets spår. (6)
8. "Svartsjuka älskare förtjäna otrohet." (4)
Drottning Kristina
10. Mer än pusta, mer än bågare. (6)
14. Arkipelag. (6)
15. Går med nöje i land med sin hyra. (6)
16. En som trivs i damm. (4)
17. Flög högre än vingarna. (6)
19. Kulltrampad socken. (4)
21. Kyckling. (4)

Tävlingsregler.

Lösningar till korsord nr 10 skall vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 november 1948.

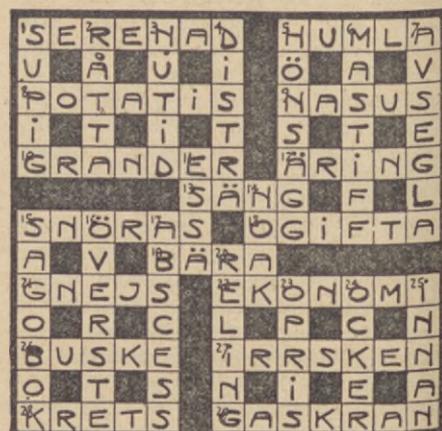
För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt

WASABRÖD ger råg i ryggen!

"Korsord nr 10". Glöm ej att tydligt ange namn och adress!

Två priser, ett på tio och ett på fem kronor utdelas. Lösning och pristagarnas namn kommer i januarinumret 1949.

Lösning till korsord nr 8.

Fru Maj-Britt Stern-Olsson, Söderby sjukhus, Avd. 9, sal 2, Uttran, tycks vara en dam, som har tävlingslycka med sig. Förra gången blev det en femma i pris. Nu blev det 1:a pris och en tia, som kommer på postgiroblankett. Status red. gratulerar till den dubbla framgången! 2:a pristagare blev Hans Sture Götlin, Kamakaregatan 52, 2 tr., Stockholm, och prissumman kr. 5:— kommer liksom också på posten.

Statsminister Tage Erlander

uppehöll sig särskilt vid de partiellt arbetsföras problem vid en jättekurs med över 900 deltagare, anordnad av Socialtjänstemannaförbundet. Kursen ägde rum i Medborgarhuset i Stockholm och statsministern framhöll härvid bl.a.:

De partiellt arbetsföras omhändertagande framstår inte bara som en önskvärd sak ur social synpunkt utan tvingar sig fram som en nödvändighet för varje folk som vill spanna sina krafter för att med gemensamma ansträngningar höja sin standard.

Tuberkulosbekämpandet i Polen

I vilken omfattning ett modernt krig ödelägger ett land har ofta berättats. Det kan dock inte berättas tillräckligt ofta.

Tankar kring ett krigs förödelse stannar till en början vid de direkta förödelserna under den tid kriget varar, vid de förlorade människoliven och den materiella förstörelsen.

Men de fruktansvärda verkningarna av ett krig när längre än så. Långt efter det ett krig slutits fortsätter kriget att kräva sin tribut av människoliv. Många av de människor som undgick granaterna och slapp att dö i sönderbombade stadskvarter faller i stället offer för de sjukdomar som följer kriget i spåren.

Bland dessa sjukdomar är tuberkulosen den mest framträdande. Just nu kämpar man i de krigshärjade länderna en förmodligen kamp mot den ökade tuberkulositivligheten. Det är inte bara det att befolkningen i dessa länder genom krigsårens ohyggliga umbäranden och påfrestningar fått sin motståndskraft mot sjukdomar försvagad utan man har också säm-

re resurser än före kriget att bedriva effektiv hälsovård.

Polen erbjuder ett fruktansvärt exempel på ett krigs återverkningar under fredens och återuppbyggandets år. Detta land fick under kriget 352 sjukhus och 29 sanatorier förstörda. Av 12.900 läkare överlevde hälften kriget. Landet hade 1939 75.000 sjukvårdsplatser av vilka kriget förstörde 9.500 och gjorde 54.000 obrukbara.

Dessa fantastiska förluster framstår med än större skärpa om man gör klart för sig att hälsovården i Polen redan före krigets utbrott 1939 på många områden led av stora brister. Landet hade t.ex. endast 3,7 läkare per 10.000 invånare medan ett land som Danmark hade 7,9.

Efter kriget steg tuberkuloskurvan nästan vertikalt. Strax före ockupationens slut i Polen var dödligheten i tuberkulos 500 per 10.000 invånare. I Sverige var den vid samma tidpunkt ungefär 5,9. En jämförelse av de bägge siffrorna säger tillräckligt. Spädbarnsdödligheten var förfärande, vart femte nyfött barn dog i tuberkulos.

Det stod klart att enorma ansträngningar måste till för att bekämpa sjukdomen. Vintern 1945—1946 vaccinerades fem miljoner människor mot tuberkulos. Dispensärorganisationen har byggts ut och Polen har nu ungefär dubbelt så många dispensärer som vid krigets slut. Antalet tuberkulosvårdplatser har ökat betydligt och med största beslutsamhet går man nu till kamp mot sjukdomen, på alla fronter och med användande av alla de hjälpmedel som modernt tuberkulosbekämpande känner. En dag ska säkerligen också resultaten av denna kraftinsats och anspänning i kampen mot en stor folksjukdom visa sig — om landet får behålla freden.

Ät minnet av Sven Lindberg

Sven Lindberg, Skutskär, ombudsman för de lungsjuka i Gävleborgs, Kopparbergs, Uppsala och Västmanlands län, en av pionjärerna i De Lungsjukas Riksförbund och dess förre vice ordförande, avled på Centralsanatoriet i Uppsala den 3 augusti 1948 i en ålder av 42 år. Han sörjes närmast av hustru och son.

Det går inte att säga något om Sven Lindberg, kamraten som nu är borta, utan att snudda vid den tid av hans liv då han ännu var frisk. Han hörde, innan sjukdomen kom, till de yppersta idrottsmännen i det industrisamhälle där han växte upp och kom att framleva sitt liv. Han var en av dessa allroundbegåvningar som man ibland träffar på i svensk idrott och som kommit att betyda så mycket för idrottens utveckling till folkrorelse. Det var nämligen inte bara det att han hade en naturlig fysisk fallenhet för idrott, han ägde också den sinnets egenart, den känsla för ridderlighet och rent spel, som när

ATOMALDERN... (Forts. fr. sid. 18.)

— Men jag läste i en bok en gång, att det kunde ske missöden. Dom där atomforskarna vet ju inte själva, såna farliga saker dom sysslar med. Det kan misslyckas. Det står kanske en forskare på något laboratorium i natt och plockar med sina små atomer. Och så sliter sej en atom loss och ger sej iväg ut i rymden. Då uppstår atomklyvning. Och den kan inte hejdas! Atomerna klyver sej ideligen, ideligen tills det inte finns något kvar att klyva. Förstår du inte det?

— Jo, jag begriper.

— Det där kan väl lika bra hända i natt, som någon annan gång. Och då slipper jag snacka med tanten om tavlorna och brysselmatan.

Nu hörde jag stadiga steg på grusgång. Det var en poliskonstapel, som kom. Han stannade och granskade oss.

— Va nu då, sade polisen. Sitter Berg-

man här i natt också. Gå nu hem och lägg sej.

— Ja, snälla konstapeln, sade Bergman, reste sig, bockade sig tafatt och tassade i väg i sina tofflor.

— En egendomlig herre, sade jag.

— Han har supit för mycket. Men han är oförarglig.

Så gick konstapeln.

Och nu började det dagas.

Snart skulle jag ha femtioöringen i min hand. Och sedan blev det väl alltid någon råd.

Jag stod utanför grindarna i god tid. När klockan äntligen slog sex, kom vakten. Han öppnade grindarna.

Jag gick direkt fram till dammen med gulfiskarna. Femtioöringen låg kvar, där jag såg den i går.

Vakten ställde sig bredvid mig.

— Dom är vackra, dom där, sade jag och pekade på gulfiskarna.

Det var för att ha något att säga.

— Visst. Men si på fan! Där ligger ju

en femtioöring till. Och ändå tyckte jag, att jag plockade rent i går.

Så klev han över räcket och tog upp femtioöringen. Han stoppade den i fickan.

— Det blir till en morronbira, sade han.

Han måste ha sett min hungriga blick.

— Har du stolpat brandvakt i natt?

— Ja.

— Va ska du göra nu, då?

— Jag ska försöka få tag i en atombomb. Såna kanske man kan få tag i nästan.

— Va ska du ha den till?

— Åh, det skulle vara skönt med en atombomb just nu.

Vakten stirrade på mig.

— Du yrar, pojke. Du är sugen, förstås. Kom med mej så ska du få mat.

— Jag har gått och spetsat på den där femtioöringen sedan i går kväll, sade jag.

— Då är det inte för mycket att du får den. Och här har du en till. Och så ska du inte bry dej om att grubbla på den där atombomben. Det är inte bra för huvudet att tänka på sådant. Det vet jag!

Ombudsman Sven Lindberg.

allt kommer omkring är idrottens finaste egenskap som folkfostrare.

Även ett människoöde gör sina lappkast. Brädgårdsarbetaren som åkte Vasaloppet det ena året låg sjuk på sanatorium det nästa.

Sven Lindberg var 26 år då han sjuknade i lungtuberkulos. Sjukdomen tog så småningom en allvarlig vändning och efter några år stod det klart att han aldrig mer skulle bli frisk. Mänskligt att döma var han för framtiden hänvisad att leva lungkonvalescentens stillsamma och arbetsbegränsade liv.

Men i själva verket var det nu som Sven Lindberg började det arbete och gjorde den livsinsats för vilken tusentals och åter tusentals lungsjuka i detta land tackar honom och alltid ska minnas honom. I den kamp som de lungsjuka själva kom att föra för att åt sig säkra rimliga och rättvisa sociala förhållanden, i arbetet på att åt de lungsjuka skapa en eftervård som var fri från nöd och umbäranden och personliga förödmjukelser, blev Sven Lindberg en av de stora pionjerna.

Han var med om att bilda Uppsala läns konvalescentförening år 1941 och var sen dess ända till sin död en av de ledande inom denna organisation. Men inte nog därmed. Som De Lungsjukas Riksförbunds

ombudsman för Gävleborgs, Kopparbergs, Uppsala och Västmanlands län organiserade han arbetet i detta distrikt. Många av vårt förbunds lokalorganisationer inom dessa län har kommit till på Sven Lindbergs initiativ.

Under sina resor lämnade han ingenting oförsökt för de lungsjuka. Han talade med läkare, dispensärsköterskor, landsingsmän och arbetsförmedlare. Han uppvaktade fattigvårds- och pensionsnämndernas ledamöter och var han på det humöret fick inte landshövdingen heller vara ifred. Så är också den bejakande och förstående inställning till de lungsjuka, som man möter på många håll i denna del av Sverige till stor del Sven Lindbergs verk.

Hans erfarenhet och kloka omdöme blev också till ovärderlig nytta för De Lungsjukas Riksförbund. Han blev förbundets vice ordförande och han tillhörde dess verkställande utskott, uppdrag som han på grund av försämrad hälsa tvingades lämna vid förbundsmötet i somras.

Man tycker att det skulle kunnat stanna vid denna arbetsbörda. Men Sven Lindberg blev med åren också något av en klockarfar för de lungsjuka inom sitt ombudsmannadistrikt, den som skulle allting bestyra. Han hade en vilja att hjälpa som inte skydde omak för egen del. Så blev ombudsmannabostaden i Skutskär något av en privat rådfrågningsbyrå dit de lungsjuka vände sig för att få hjälp och råd i de mest skiftande belägenheter. Och de gjorde det aldrig förgäves. Sven Lindberg var en ankargrund som pallade för blåsväder.

Även om vi anar vidden av allt detta arbete, saknar vi ännu det tidsperspektiv, som ger oss möjlighet att helt fatta den verkliga betydelsen av det. Men en dag ska det stå klart, för alla och envar vad denne anspråklöse man med det vänliga leendet och det trötta draget över ögonen egentligen uträttade för sina sjuka kamrater.

Sven Lindbergs namn är för alltid knutet till De Lungsjukas Riksförbunds historia där hans insats är ett av de vack-

raste och ärorikaste bladen. Han var en stor arbetare för en god sak, en bra karaktär och en klok och redbar människa. Hans vänner sörjer över att han nu är borta.

Hilding A. Ståhl.

Skogshuggarkojorna äro tbc-härdar

påvisar provinsialläkare Enar Håkansson i Jörns distrikt i en rapport till medicinalstyrelsen. En undersökning, som läkaren gjort i sommar, har visat att skogskojorna är behäftade med svåra hygieniska olägenheter. Dålig uppvärmningsanordning och ventilation gör, att arbetarna på kvällarna har svårt för att somna, då det blir olidligt varmt i deras bäddar och svetten pressas fram. På morgonen kan t. o. m. madrassen vara fastfrusen vid sängbotten. Luften i kojorna blir även ofta olidlig, bl. a. emedan kuskarna torkar selygen vid spisen. Sängarnas konstruktion är också av allra enklaste slag. Mycket ofta ser man i kojorna tvåbritsar, avsedda som liggplats för två arbetare.

För att raskt kunna skapa tuberkulofria skogskojelag vid varje företag, statligt som privat, föreslår läkaren en del åtgärder. Skogshärbärges anses sålunda inte böra få tas i bruk förrän det godkänts även av skogsarbetareparten eller av hälsovårdsnämnden. Vidare måste vid anställning som skogsarbetare fordras intyg om negativ lungröntgen. Utredning bör också göras, om inte nedsmittning med tuberkulos under skogsarbete kan få räknas som olycksfall i arbete.

Åtgärderna kommer att beröra omkring 200.000 skogsarbetare, vilka har sin verksamhet i Norrland, Dalarna och Värmland. De flesta av dessa tillbringa årligen 3-10 månader av sitt liv boende i skogshuggarkojor.

Landstingsmotion om hjälp till utbildning för lungsjuka i Jämtland

Bättre förhållande bör skapas för de lungsjuka och andra partiellt arbetsföra, hävdar Sixten Nilsson, Mörsil, Karl Nilsson, Öviken, och Erik Olsson, Krokom, i en till årets landsting ingiven motion, i

J. HEDMANS

Litografiska Tryckeri

Eft. LISA KRUSE

Specialitet:

Reklam-, Emballagestryck m. m.

Box 690 A — GÄVLE 1 — Tel. 2892

Vid behov av

reparationer och nytt gummi

vänd Eder med förtroende till

Fasténs Gummiverkstad

ALUNDA

vilken yrkas att 40.000 kr. ställes till förvaltningsutskottets förfogande för detta ändamål.

Motionen är av följande lydelse:

Vid fjolårets landsting förelåg en motion från undertecknade som syftade till att åtgärder borde vidtagas för ordnande av en tillfredsställande eftervård för de partiellt arbetsföra. Motionens yrkanden innebar, att en kommitté skulle tillsättas för att utreda läget inom länet avseende de partiellt arbetsföra och att landstinget skulle ställa ett belopp av 10.000 kr. till förfogande för omskolningskurser och stipendier.

Landstinget beslöt ställa 5.000 kr. till förvaltningsutskottets förfogande att efter prövning i varje särskilt fall användas för befrämjande av de partiellt arbetsföra i länet arbetsförhållanden och utkomstmöjligheter. Arbetsförmedlingsorganen ansågs vara ett lämpligt forum för sökande av bidrag etc.

Arbetsförmedlingen planerar efter vad som erfarits att ordna med vissa arbetsuppgifter för de partiellt arbetsföra och har bl. a. avsett därest direktionen för centralsanatoriet Solliden bifaller en framställning taga där befintlig snickareverkstad i anspråk för viss sysselsättning.

Anslag för nya läkemedel i Jämtlands landsting

Landstinget godkände förvaltningsutskottets åtgärd att för innevarande år bevilja direktionen för Centralsanatoriet Solliden ett extra anslag på 60.000 kr. för inköp av läkemedlen PAS och streptomycin, samt beviljade vidare för inköp av samma läkemedel dels för innevarande år ett tilläggsanslag på ytterligare 60.000 kr. att utgå ur tillgängliga medel, dels för år 1949 ett anslag på 125.000 kr. att utdebiteras.

FLIS har fått eget semesterhem

Föreningen för lungsjuka i Stockholm (förkortat FLIS) har nyligen invigt sitt semesterhem. Detta är närmast avsett för arbetsföra f. d. sanatoriepatienter, som ha svårt att ordna exempelvis en liten semestervistelse eller rekreation i skogsluft och mera lantlig miljö. Hemmet är vackert beläget vid Ältasjön, så nära Stockholm att det blir en alldeles lagom utflykt dit ut över en söndag. Ja, det finns möjligheter att övernatta också, om så önskas. Semesterhemmet blev klart redan i augusti och öppnades med pressmottagning och diverse högtidligheter. Plats finns för 35 st. gäster, och för dessa finns 12 st. liggplatser i små trevliga rum i den s. k. sovrumbyggnaden. I huvudbyggnaden finns en samlingssal med kök samt vaktmästarboställe. Stockholms stads fri- och idrottsstyrelse har skänkt tomt och många andra personer har gett föreningen sitt välvilliga stöd. Naturligtvis har föreningens egna krafter varit flitigt engagerade i "bygget" och Status vill här något post festum gratulera FLIS till att

Flis semesterhem vid Ältasjön.

äga denna anläggning. Säkerligen önska många av våra föreningar ute i landet sig ett liknande rekreationshem, och nu ha ju stockholmarna faktiskt visat att det går att förvärva sig ett sådant.

Om PAS

det bekanta läkemedlet mot tuberkulos lämnar Skånska Aftonbladet i en stort upplagd artikel en del intressanta fakta.

Under fem långa år arbetade man vid läkemedelsfabriken Ferrosan i Malmö med PAS innan resultatet började visa sig. Experimentrandet kostade jättebelopp. Drygt en halv miljon kronor hade gått åt innan man började nå mera påtagliga resultat.

Kemiskt sett är PAS en paraaminosalicylsyra — därav namnet. Idén till läkemedlet uppstod hos professor J. Lehman vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg, sedan denne tagit del av den amerikanske biokemisten Bernheims studier av tbc-bakteriens ämnesomsättning och näringsförhållanden. Han fann därvid att dessa bakterier andades bättre om deras näringsämnen innehöll bensoesyra eller salicylsyra. Om man nu kemiskt kunde ändra någon av dessa substanser så att de fortfarande för bakterien liknade t. ex. salicylsyra, men i själva verket utgjorde ett ämne, som villigt "förtärdes" av bakterierna, men hade för dessa livsfarliga efterverkningar, skulle man ha ett medel i sin hand, som vore ett effektivt medel mot tbc. Man skulle mycket populärt kunna kalla PAS för en sorts "rättgift". Tuberkelbakterien, som skyddas av ett vaxhölje kan inte påverkas direkt utifrån. Den måste så att säga luras i något ämne, som när det väl befinner sig inne i bakteriens "kropp" — innanför dess skyddande vaxhölje — åstadkommer för densamma livsfarliga verkningar. I fråga om PAS kan man säga att detta medel "kväver" bakterierna.

Allt det där låter i en populärt hållen framställning nog så "enkelt". Men om man betänker att det tagit skickliga kemiska och medicinska forskare fem år av

oavbrutet arbete till oerhörda kostnader att finna det rätta ämnet förstår man att det nog i själva verket inte är så rasande enkelt ändå!

De första grammen av PAS, som man lyckades framställa, var oerhört dyrbara. De var inte blott värda sin vikt i guld en gång — utan åtskilliga gånger om. Numera, sedan man hunnit så långt att framställning kunnat läggas upp i större skala, har tillverkningskostnaderna reducerats oerhört och man har så smått börjat kunna täcka in de oerhörda forskningskostnaderna. Efterhand som tillverkning kan läggas upp efter allt större linjer, räknar man med att priset skall sjunka ytterligare.

"Tuberkulosen är ilskan häruppe"

berättas i en artikel i Västerbottens-Kuriren. Tidningens medarbetare ger glimtar och interiörer från Hällnäs sanatorium, delvis i form av intervjuer med sanatoriets överläkare, Bengt Gustavsson.

Hällnäs sanatorium har numera en arbetsterapeut, som ger patienterna handledning i metall- och träslöjd samt korgflätning. Det är uppskattat, men egentligen, understryker doktor Gustafsson, är det ju de patienter, som ligger fjättrade vid sängen, som bäst skulle behöva sysselsättningsterapi. Halmflätning och snideri är möjligt även för den sängliggande, om särskilda arbetsbord finns att tillgå. Så långt har man ännu ej kommit i Hällnäs.

På kvinnolinjen är handarbetet populärast. Det har ju funnits sedan tidernas begynnelse. Vävning förekommer också och virkning samt knyppling.

Vi planerar en hönsgård här vid sanatoriet, avslöjar dr Gustafsson. Att sköta höns lär vara ett ganska lättamt arbete och ger sin man full bärning. På tal om omskolning kan även nämnas att skrivmaskiner står till förfogande för patienter som försöker gå över till mera stillsamt skivarbete.

Föreläsningsverksamhet och förströelser ingå också i sysselsättningsterapi. Ett

rätt intimt samarbete förefinnes mellan folkhögskolans lärarkår i Vindeln och sanatoriet. Ett flertal studiecirklar är årligen i gång, som ofta leds av skolade patienter och studieämnena är skiftande.

Förströelser i form av bio, konserter, kåserier och trolleriseancer förekommer inom sjukhuset. Barnen roar sig själva i två trevliga lekstugor i blockhustyp, då de inte nöter skolbänken förstås. Vid sanatoriet finns sedan flera år tillbaka patienternas egen kooperativa affär, som flyttat in i modern lokal och har en relativt god omsättning. I den affären finns allt mellan himmel och jord i förbrukningsartiklar, från läppstift och tandborstar till silkesstrumpor och halsdukar. Dessutom driver patientföreningen en kiosk, som också den ger god återbäring.

Färg över tillvaron

En australisk arkitekt, Augustus Aley, har lanserat en ny metod att måla sjuksalsväggar. Hans idé bygger på sådana enkla iakttagelser som att de flesta människor känner sig gladare en solskensdag än under en grå himmel, och att på samma sätt olika färger påverkar vår sinnestämning i olika riktningar.

Han anser att varje vägg i en sjuksal bör ha sin särskilda färg och att sjuksalens fyra väggar ska sammanställas efter en av honom särskilt utarbetad färgskala. Men han går längre än så. Det bör också, anser Augustus Aley, finnas ett samspel mellan matta och blanka ytor. Han rekommenderar alltså matta väggar men blank och reflekterande takyta.

Det första sjukhus i Australien där dessa idéer prövades var ett sanatorium för kvinnliga patienter. Resultaten därifrån ansågs så goda att landets största krigs-

sjukhus nu får sina väggar målade enligt Augustus Aleys färgskala. Ett liknande experiment har påbörjats på ett sanatorium i Schweiz.

Socialvårdskonferenser i Jämtland och Kronoberg

Stora länsomfattande konferenser i syfte att dryfta de tbc-sjukas och de partiellt arbetsförsämrade äro planerade i Jämtlands- och Kronobergs län. Vid konferensen i Jämtland, vilken hålles på Sollidens sanatorium den 17 oktober kommer bl. a. föreläsningar att hållas av överläkare Bo Carstensen, Östersund, byråinspektör Roland Ericsson, Stockholm och ordföranden i De Lungsjukas Riksförbund, riksdagsman Sigfrid Jonsson. Konferensen i Kronoberg kommer att äga rum dagarna den 23 och 24 oktober. Här medverka överläkare Håkan Larsén, Sanatoriet, Lugnet, byråinspektör Roland Ericsson, och borgmästare Lars V. Lindén m. fl. Riksombudsman Carl Mohlin representerar De Lungsjukas Riksförbund. Vid båda konferenserna komma inledningsanföranden att hållas av landshövdingarna i respektive län. Vi hoppas att genom Status kunna lämna några glimtar från dessa konferenser i ett senare nummer.

Nationalinkomst och sjukdom

I Social-Medicinsk Tidskrifts skriftserie ger docent Carl Henry Alström i en artikel "Vad kostar de psykiska sjukdomarna samhället?" en del intressanta jämförelser och sifferuppgifter. — Sveriges nationalinkomst utgjorde 1940 c:a 12 miljarder kronor. Den arbets- eller produktionsförlust, som sjukdom det året åsamkade vårt land kan uppskattas till c:a 1 miljard. Av dessa falla icke mindre än

omkring 250 miljoner kronor på psykiska sjukdomars konto. Det är av vikt att man sätter dessa siffror i relief mot varandra, om man vill skaffa sig en korrekt uppfattning av problemet psykisk sjukdom och samhället.

Tuberkulosbekämpande i Alabama

I staten Alabama i USA genomfördes för ungefär ett år sen en lag som förpliktigar varje medborgare i staten mellan 13 och 50 år att låta tuberkulosundersöka sig. Uraktlåtenhet bestraffas med böter.

En sådan lagbestämmelse betecknar ett avsteg från den frivillighetens väg som Sverige och många andra länder valt för sina massundersökningar av befolkningen och som gett så vackra resultat.

Att det framtida försörjningsläget kommer att lägga en tung arbetsbörda på den arbetsföra delen av vårt folk förstå vi ännu klarare, om vi tänker på de svårigheter, som i framtiden med sannolikhet kommer att möta vår kapitalförsörjning, på de anspråk, som vårt försvar sannolikt kommer att ställa på de unga männen och kvinnorna, och på de krav på familjebildning och barnafödande, som en hotande folkminskning kommer att ställa på våra minskade yngre arbetskraftiga åldrar.

På socialvårdens område står detta klart för oss. Där har vi fått upp ögonen för vikten och värdet av förebyggande åtgärder. I själva verket äro vi i färd med att flytta över tyngdpunkten i vår socialvård från de rent understödjande, symtombotande hjälpformerna till förebyggande verksamhet. Denna sociala profylax måste givetvis främst inriktas på barnen och det uppväxande släktet, men även de vuxna medborgarnas hjälpbehov måste observeras och mötas med förebyggande åtgärder.

För oss, som arbetar i socialvården, är det därför en källa till stor tillfredsställelse att kampen mot tuberkulosjukdomarna fullföljes grundligt och målmedvetet. Vad som för närvarande görs för att genom den så kallade skärmfotograferingen tidigt observera tuberkulosskador utgör grunden för en profylax på bred front. Men den måste naturligtvis följas av ändamålsenliga hjälp- och vårdmetoder, vilka ställas till förfogande av samhället. Hit hör bl. annat sjukvård, ekonomiskt stöd efter behov åt vårdbehövande försörjares anhöriga samt stöd för återgång till arbetet efter återvunnen hälsa. Hela detta sociala system för kampen mot tuberkulosjukdomarna o. för de lungsjukas räddning till det produktiva arbetet i samhället måste bäras upp av en upplyst och fördomsfri folkmening.

(Statens fattigvårds- och barnavårdsinspektör Ali Berggren.)

"Utsikt från min sjuksal." Teckning av en engelsk sanatoriepatient. Illustrationen hämtad från den engelska nationalföreningens pamflett om "konstterapi."

MALMÖ

Allt i päls

hos

Kör snär **FELDT**

Telefon 124 84

Davidshallsgatan 15, Malmö

Hörnet av Kärleksgatan

NORRKÖPING

GUMMICENTRALEN

Stockholmsvägen 22-26

Tel. 268 30 NORRKÖPING Tel. 268 30

Utför alla slags reparationer.

Försäljning av nya ringar.

Aktiebolaget Trycksaker

BOK- & ACCIDENSTRYCKERI

Repslagaregatan 25

Telefon 209 52 Postgirokonton 13 05 52

Gustafssons Gummiverkstads AB

Slottsgatan 134

Tel. 226 81

Alla slags Gummireparationer utföras snabbt, väl och till moderata priser.

DAMER!

HATTLAGRET

V. S:t PERSGATAN 39

Alltid senaste nyheter i för-
ening med goda kvaliteter

NYBRO

till hushållens tjänst
charkuteri

speceri
manufakturavdelningar

KOOPERATIVA

ÖRSJÖ NYBRO FLEROHOPP

NORRKÖPING

N. J:s LIVSMEDEL

— allt i matvaror på ett ställe, spe-
ceri-, bröd- och mjölkaffär.

Tel. 2013

Borgaregatan 12

A-B Fotoramar

REKOMMENDAS

Hemgårdsvägen 8

Tel. 2466

NYKÖPING Tel. 2466

NYKÖPING

KAPPCENTRUM

Specialaffär för Kappor och Klänningar

Brunnsgatan 29 - Tel. växel 1108,1478

NYKÖPING

Gift Er ALDRIG

utan att först besöka

A. WESTERBERGS
MÖBELUTSTÄLLNING

Tel. 326 Östra Storgat. 29 Tel 326

NYKÖPING

SUNDSVALL

med omnejd

NORRLANDS TRAVSÄLLSKAP

avhåller å Bergsakers Travbana Sunds-
vall, travtävlingar ca 30 söndagar under
Mars—Oktober 1948. Totalisator.

631 88 Pressrummet 630 61

Tel.: Kontoret 4270. — Banmäst. 5330.

AB BENGT ANDERSSON

MANUFAKTURAFFÄR

STORGATAN 17

Tel. 3311

UMEÅ med omnejd

DOKTOR BJÖRN MORAËUS

Storgatan 87 - UMEÅ

L un g s j u k d o m a r

Mottagning efter överenskommelse per
telefon Umeå 28 60.

RESTAURANT SÄVARGÅRDEN

Öppet alla dagar

Mottager beställningar å middagar,
supéer m. m.

Ring tel. 222 och diskutera med
föreståndaren

UPPSALA

Prenumerera på och annonsera i

Upsala Nya Tidning

Totalupplaga över 34,000 ex.

A.-B. RÖRKOMPANIET

E. B. Widén

Vaksalagatan 27 - UPPSALA

Tel. 307 86, 347 86.

Fil.: Kyrkogat. 4, Norrtälje. Telefon 11 79.

Värme, Ventilations- och Sanitets-
anläggningar samt Reparationer.

CHR. RABÉNS EFTR.

(A. Widman)

Kungsängsgat. 7 UPPSALA Tel. 303 79

Affären etabl. 1849. Största sort. av

Sjukvårds- och Optiska artiklar.

Slipningar och reparationer utföras.

BYGGNADSFIRMA

A. FREDLUND

S:t Persgatan 18

VÄSTERÅS

ERIKSSONS EFTR.

Frukt & Grönsaker

Rekommenderas

Stora Torget 3

Tel. 355 12 Västerås Tel. 355 12

KÖP EDRA SKOR I

Centralskommagasinet

VALSORTERAD AFFÄR

Stora Torget 2 - Tel. 309 16 - Västerås

ÖREBRO

JANSSONS CHARKUTERI

Huvudaff.: Slottsg. 26. Filial: Saluhallen

Tel. växel 106 22, 107 84, 162 26

Kött, Fläsk, Kalv och alla slags

charkuterivaror i parti och minut

Allt av prima kontrollerad råvara

— REKOMMENDERAS —

Alla slags SKROTVAROR

uppköpes till högsta dagspris i

Produkt- & Materialaffären

Kyrkvägen ÖREBRO Tel. 121 50

(Söder om Markbackens gård)

Kapptyger, klänningstyger o. siden

köpes billigast i Örebro

hos

A.-B. YLLE- & SIDENLAGRET

Fredsgatan 13 1/2 tr.

Telefon: 184 29

TURMAN

I TÄTEN

HERRKLÄDER

GOSSKLÄDER

EKIPERING

tel. 240 20

Storgatan 24

tel. 240 20

Örebro

Högklassiga varor direkt till kunden

Vår stora varukatalog, som utkommer årligen i mars och september upptager rikhaltig sortering av moderna klänningar, kappor, kostymer, underkläder av alla slag, yllevoror, strumpor, filtar, täcken och sängkläder, skodon, paraplyer, väskor, tyger i stor sortering, heminredningstextilier, barnvagnar, ottomaner, leksaker, sportartiklar, ur, guld- och silvvervaror, husgeråd, verktyg, redskap, pappersvaror, hygieniska artiklar m. m.

Obs. Stora egna tillverkningar.

Katalogen erhålles mot rekvisition så långt som upplagan räcker.

A.-B. WISKADALS FABRIK

BORÅS

AKTIEBOLAGET NYFORS JÄRNVAROR

Nyforsgatan 9, Eskilstuna
Tel. 319 31, 344 95

★

Välsorterad Järnhandel

BRÖDERNA OLSSONS BILVERKSTAD

MOKORSET

Tel. Myssje 46, anknytn. bostaden

Fullständig bilservice

Texaco bensin och oljor

BETALD ANNONSPLATS

GAVLEVERKENS

Gasspisar — Vedspisar — Vattenvärmare
I modernaste konstruktion och arkitektur
Tackjärns gjuteri — modellverkstad
Mek. verkstad — emaljverk

GAVLEVERKEN AB

Tel. 3643

GAVLE

Tel. 3643

Lastbilscentralen

Smedjegatan 30, Luleå

Ombesörja: Lastbilstransporter av
alla slag, Levererar Gjutgrus, Mur-
sand, Gårdsgrus. Allt till bestämda
priser. — Infordra offert.

Telefoner 3520, 4255

Föreståndarens bostad 3205

AB Figeholms Bruk Figeholm

Tillverka:

PRESSPAN för elektriskt ändamål av högsta
kvalitet och med största genomslagshållfasthet

Textilpresspan — Bokbinderipresspan
Jacquardkort — Registerkartong